БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген.

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1957 ИЮНЬ 9 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 114 (3826)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Хөй уругларлыг ие Ш. М. Кууларга «Маадыр ие» деп хүндүлүг атты тывысканы (1 арын).

«Улустар аразында тайбынны быжыглаары дээш» делегейниң Ленинчи шаңналдарының талазы-биле Комитетте (1 арын).

Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущевтуң Выборг хоорайның ажылчы чону-биле ужурашканы (1 арын).

Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущевтуң Финляндияда чеде бергени (1 арын).

БИСТИҢ ОБЛАСТА (1 арын).

А. Чунарев. — Хүлээлге канчаар күүсеттинип турарыл (2 арын).

Д. Ендан.—Культура массалыг ажылдар (2 арын).

ОКТЯБРЬНЫҢ 40 ЧЫЛ ОЮНГА АЛДАР КЫЛДЫР: Н. Антонов. — Хову-Аксының тудугжуларында (2 арын).

Г. Киимей. Ажыктыг эде тургузулга (2 арын).

Херээженнер — коммунизмниң идепкейлиг тургузукчулары (3 арын).

КИНО-нуң чечеглелиишкинин дужурер талазы-биле белеткел комитединге совет төлээлекчиге француз патриоттарының организациязының чагаазы (4 арын).

ССРЭ-ге болгаш улус демократиязының чурттарынга удур АКШ-тың хоралыг ажыл-чорудулгазы (4 арын).

КИНО: Т. Сараева. — Танк бригадазы (4 арын).

Ажыл-агый, культура тургузуушкунунга херээженнерни калбаа-биле кииристирер

Областың херээженнериниң бирги съездизинге олуржуру-биле херээженнерниң эң эки төлээлери — ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң дыка хөй шылгарангай мурнакчылары чыглып келгилээн. Олар боттарының эртен, июнь 10-да болур съездизинге Улуг Октябрьның 40 чыл оюн чедиишкинниг уткуурунуң практиктиг сорулгаларын чугаалажырлар.

Совет өрге-чагырганың чылдарында тыва улустуң амыдыралынга дыка улуг чаартылгалар болганы ол съездиге база демдеглетинер. Шаанда көшкүн амыдыралдыг чораан арат ажыл-агыйларының 98,3 хуузу колхозтарда каттышкан, чурт үлетпүрүнүң чаа-чаа адырлары тургустунган болгаш улам-на хөгжүп турар. Тыва улустуң культуразы деңнели өскен. Областың колхозтары, МТС-тери болгаш совхозтары эртген, 1956 кедээ ажыл-агый чылында тарылга шөлүн калбартыр, кедээ ажыл-агый культураларының дүжүттүүн бедидер, малдың баш санын өстүрер, мал ажылының продуктулуун бедидер талазы-биле демиселге багай эвес түңнелдерни чедип алган. Область күрүнеге ынавыла дужаар 18,8 тонна тарааны 36,6 тонна кылдыр, а пландан ажыр 600 муң пуд тарааны дужаарын хүлээнгеш, 1 миллион 86 муң пудту дужааган. Ол бүгү сорулгаларны күүседиринге областың херээженнери улуг киржилгелиг болган.

Областың улус ажыл-агыйының херээженнер киришпейн турар кандыг-даа адырлары чок. Үлетпүрде ажылдап турарларның 39,2 хуузу херээженнер. Кызылдың дааранылга, аъш-чем комбинаттарында болгаш алгы заводунда ажылчыннарның ыракта-ла хөй кезии херээженнер болуп турар.

Бо хүннерде үлетпүр, кедээ ажыл-агый болгаш культура хөгжүлдезиниң мурнакчылары болуп турар херээженнерни адап демдеглээри онза өөрүнчүг. Оларның саны дыка хөй. Кызылдың дааранылга комбинадында Н. Худорожникованың бригадазы бүдүрүлге нормазын чыл бүрүде ажыр күүседип келген. Область типографиязының парлакчызы, комсомолчу Попова, Кызылдың аъш-чем комбинадының ажылчыны Хертек Серен, Бай-Хаак райүлетпүр комбинадының мастери Чупина, Каа-Хем районнуң Бүренде ыяш ажыл-агый чериниң ыяш кезикчилери Тырышкина, Долганова, Сарыг-Сеп райүлетпүр комбинадының ажылчыны Тупицына олар ажыл нормазын үргүлчү 120—140 хуу күүседип турарлар.

Областың кедээ ажыл-агыйында муң-муң херээженнер бар. Бир эвес эртген чылын Бай-Тайга районнуң колхозчу саанчылары саар инек бүрүзүнден ортумаа-биле 305 кг сүт сагган (хожудап турар) болза, а Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң Туранда төп фермазының саанчылары 2027 кг сүттү сагганнар. Ында мурнакчы саанчы Садакова бо ажыл-агый чылының эгезинден бээр майның 1-ге чедир бодунга быжыглаан инек бүрүзүнден 1250 кг сүттү сагган. Шак ындыг дыка хөй мурнакчы саанчылар бо съездиде чыглып келгилээн.

Малдың чаш төлүн чидириг чокка ажаап алганнарның алдар-сураа бедип турар. Улуг-Хем районнуң «СЭКП-ниң XIX съездизи» колхозунда хойжу Дөпте Олдук 372 хойдан 404 хураганны, Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунда хойжу Чигжи 610 хойнуң бирээзинден-не 4 кг дүктү кыргып алган. «Элегес» совхозта Маланья Санкина, Сүт-Хөл районнуң Киров аттыг колхозунда Ондар Хандов хаван бүрүзүнден 22 хаван оолдарын ажаап алганнар. Күш ажылдың хөгжүдериниң база-ла дыка хөй мурнакчылары бар.

Картофель болгаш ногаа тарылгазынга колдуунда херээженнер киржип турар. Соолгу чылдарда колхозтарда тудугжу херээженнерниң саны өскен. Саман, туйбу бүдүрүлгезиниң, ыяш белеткелиниң мурнакчыларының, штукатурщуларның, дашчыларның, печка кылыкчыларының саны херээженнерниң аразында дыка хөй. Ылангыя Чаа-Хөл, Сүт-Хөл районнарда саман бүдүрүлгезиниң, Барыын-Хемчик, Бай-Тайга, Чөөн-Хемчик районнарда туйбу бүдүрүлгезиниң мастерлери апарган херээженнер хөй.

Улус өөредилгезиниң болгаш кадык камгалалының херээнге херээженнер идепкейлиг киржип турар. Областа школалар башкыларының 70 чыгын хуузу херээженнер. Оларның аразында «РСФСР-ниң школаларының алдарлыг башкызы» атты чедип алганнар бар. Дыка хөй херээженнер чурттуң дээди болгаш ортумак өөредилге черлеринде өөренип турарлар. 1930 чылда Тывага ортумак эртемниг чаңгыс-даа эмнелге ажылдакчызы чок турган, ынчаарга амгы үеде областың кадык камгалалының бүгү ажылдакчыларының 91,9 хуузу херээженнер болуп турар. Таңды районнуң Ленин аттыг колхозунда кижи эмчизи Елизавета Союу ол хүлээлгезин болгаш хөй-нитиниң ажылын ак сеткилдии-биле күүседип, чоннуң мурнунга улуг хүндүткелди чедип алган. Кадык камгалалының шак ындыг хөй-хөй херээжен ажылдакчылары бар. Областа 700 ажыг херээженнер черчер Советтериниң депутаттарынга соңгуттурган.

Совет херээженнерниң шак ындыг чедиишкиннери болгаш дең эргелери болза, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының тиилелгезиниң чайынналчак түңнели, совет херээженнер дугайында Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың доктаамал сагыш салыышкынының ачызы болур.

Ынчалза-даа совет кижилер чедип алган чедиишкиннерге мензэргенип, сагыш оожургап болбас. Партия организацияларының херээженнер ортузунда кижизидилгелиг ажылының четпестери ам-даа хөй. Чамдык колхозтарда херээженнерниң күш-ажылынга таарымчалыг байдалдар тургустунмаан. Ылангыя эртген чылын колхозчу херээженнерден Бай-Тайга районда 411 кижи күш-хүнүнүң минимумун күүсетпээн, 143 кижи колхоз бүдүрүлгезинге шуут киришпээн. Барыын-Хемчик районнуң Ворошилов аттыг колхозта күш-ажыл кылып шыдаар 319 херээженнер бар, оларның иштинден 157 кижи күш-хүнүнүң минимумун күүсетпээн, 22 кижи шуут ажылдаваан. Мындыг четпестер-биле партия организациялары, кедээ Советтер болгаш херээженнер чөвүлелдери шыңгыы демисежир ужурлуг.

Бир эвес ажыл-херекти эки организастаар болза, бистиң херээженнеривис күрүнениң, ажыл-агыйның болгаш культура тургузуушкунунуң херээнге боттарының киржилгезин улам-на күштелдирип, ажылдың эң эки түңнелдерин көргүзүп шыдаарлар.

Амгы үеде школаларның чаа өөредилге чылынга белеткелдери эгелээн. Школаларның болгаш интернаттарның арыг-шевер байдалын экижидеринге херээженнер чөвүлелдери болгаш төрелдер комитеттери улуг рольду ойнаарлар. Ынчангаш школалар болгаш интернаттар септелгелеринге (бажыңнар чугайлаарынга, шалалар будууурунга, школалар девискээрин чаагайжыдарынга болгаш өске-даа ажылдарга) херээженнерни идепкейлиг кииристирер херек.

1957 ажыл-агый чылы — Октябрь революциязының алдарлыг улуг байырлалын демдеглээри-биле холбажып турар. Ажылчы чон социалистиг чарыштың канчаар-даа аажок бедиткен хүлээлгелерин алган. Совет кижилерниң сөзү херек кырында ажыл-биле кезээде дүгжүп турар. Кызылдың дааранылга комбинадының ажылчыннары беш айның бүдүрүлге планын 119 хуу күүсеткен. Бо чылын областың колхозчулары саар инек бүрүзүнден 840 кг сүттү саар планныг турда, Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң дыка хөй саанчылары оон 2—3 катап хөй сүттү саарын хүлээнгеннер. Олар боттарының сөзүн алдарлыы-биле ээлеп турарлар.

Херээженнер — чоннуң дең кезии, бистиң чуртувуска коммунизмниң тиилелгези дээш идепкейлиг демиселчилер. Ынчангаш областың херээженнериниң бирги съездизиниң шиитпири Тываның ажылчы херээженнериниң күш-ажылчы болгаш политиктиг идепкейин улам күштүг-биле көдүрер, оларның ажыл-агый, культура тургузуушкунунга калбак киржилгезин хандырар дээрзинге чигзиниг чок.

Хөй уругларлыг ие Ш. М. Кууларга „Маадыр-ие" деп хүндүлүг атты тывысканы

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1957 чылдың май 30-де үндүрген Чарлыы-биле Тыва автономнуг областың Чөөн-Хемчик районунда «Большевик» колхозтуң колхозчузу—Шувуу Мөнгеновна Кууларга «Маадыр-ие» деп орденни болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң тускай бижиин тывыспышаап, «Маадыр-ие» деп хүндүлүг атты тывыскан.

(СЭТА).

„Улустар аразынга тайбыңны быжыглаары дээш" делегейниң Ленинчи шаңналдарының талазы-биле комитетте

«Улустар аразынга тайбыңны быжыглаары дээш» деп делегейниң Ленинчи шаңналдарының талазы-биле Комитеттиң болуп эрткен хуралынга делегейниң Ленинчи шаңналдарынга киирер кандидаттарны дәпшидериниң чурумунуң дугайында болгаш ол шаңналдарны тыпсырының негелделериниң дугайында айтырыгны чугаалажып көрген болгаш ол талазы-биле доктаалды хүлээп алган.

Ол доктаалды ёзугаар алырга, эртем ажылдары, литература болгаш уран-чүүл чогаалдары азы хөй-нитичи, шажынчы база өске-даа ажыл-чорудулгазы улустар аразынга тайбыңны быжыглаарының херээнге шылгарангай салыышкын болуп турар болза, оларның политиктиг, үзел-бодалдарындан, партияларга хамаарылгазындан, чүдүлгезинден болгаш раса ылгалындан хамаарылга чокка, кандыг-даа кижилерге делегейниң Ленинчи шаңналдарын тыпсып болур.

Кайы-бир кандидаттарга шаңналды тыпсыр дугайында айтырыгны сөөлүнде барып делегейниң Ленинчи шаңналдарының талазы-биле Комитет шиитпирлээр.

Делегейниң Ленинчи шаңналдарынга кандидатураларны эртемниң албан черлери, өөредилге черлери, культураларның болгаш уран-чүүлдүң ажылдакчыларының ассоциациялары, шажынчы ниитилелдер, улустар аразының болгаш ол ышкаш националдың-даа хөй-нити (профэвилел, кооператив, херээженнер, аныяктар болгаш өске-даа) организациялары база делегейниң Ленинчи шаңналдарының талазы-биле Комитеттиң кежигүннери боттары-даа дәпшидип болур.

Шаңналдарның чоокку тыпсыышкыны бо чылдың төнчүзүнде болур болгаш 1958 чылдың январь 1-де парлап үндүрген турар. Шаңналга кандидаттар киирерин бо чылдың сентябрь 15-ке чедир хүлээп алыр.

Келир үеде делегейниң Ленинчи шаңналдарынга кандидаттар киирерин Комитет чыл бүрүзүнүң декабрь 31-ге чедир хүлээп алыр, а шаңналды дараазында чылдың майда тыпсыр.

Делегейниң Ленинчи шаңналдарынга кандидаттар дәпшидер организациялар дараазында материалдарны Москва, делегейниң Ленинчи шаңналдарының талазы-биле Комитетке деп адрес-биле чорударын чарлап тур: кандидатты дәпшиткениниң тодаргай тайылбырын, эртем ажылдарын, чогаадылгаларын, чечен чогаалдарын болгаш хөй-нити ажыл-чорудулгазын характерлеп, тайбыңны быжыглаарынга оларның үнелиниң дугайын херечилеп турар допчу биографтыг медээлерни болгаш өске-даа эргежок чугула материалдарны чорудар.

Доктаалга ат салганнар: делегейниң Ленинчи шаңналдарының талазы-биле Комитеттиң даргазы академик Д. СКОБЕЛЬЦЫН, Комитеттиң даргазының оралакчылары: ГО МО ЖО (Кыдат), ЛУИ АРАГОН (Франция), Комитеттиң кежигүннери: АННА ЗЕГЕРС (Германия) АНТОНИО БАНФИ (Италия), ДЖОН БЕРНАЛ (Англия), ПАБЛО НЕРУДА (Чили), МИХАИЛ САДОВЯНУ (Румыния), Г. АЛЕКСАНДРОВ (ССРЭ), САХИБ СИНГ СОКХЕЙ (Индия), И. ЭРЕНБУРГ (ССРЭ), ЯН ДЕМБОВСКИЙ (Польша).

Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущевтуң Выборг хоорайның ажылчы чону-биле ужурашканы

ВЫБОРГ. (СЭТА). ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң кежигүнү Н. С. Хрущев Финляндияже баар орук гайы-биле Выборг хоорайга доктааганнар.

Байырлалдыы-биле шиметинген вокзалга оларны хоорайның чурт ажылчы чоннарының хөй санныг төлээлери уткуп алган.

Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущев вокзал чоогунда шөлге үнүп келген. Маңаа оларга муң-муң выборгчулар ужурашкан. Байыр чедирген сөстер бүгү талалардан дыңналып турган. Чыглып келген чонга Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущев допчу байыр чедирген болгаш изиг-биле уткуп хүлээп алганынга өөрүп четиргенин илереткеннер.

Орта хараы кылдыр шөлге чыылган чон Коммунистиг партия, чазак болгаш улуг совет улустуң алдар дээш йөрээл салып турганнар.

Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущев вагонче кире бергеннер. Үдекчилер оларга орук-суур эки чоруурун күзээн болгаш фин улуска чүректиң ханызындан изиг байыр чедирерин дилээннер.

Москва—Хельсинки аразының тускай поезд оон ыңай шимчеп чорупкан.

Н. А. Булганин биле Н. С. Хрущевтуң Финляндияда чеде бергени

ХЕЛЬСИНКИ. (СЭТА). Финлянд республиканың Президентизиниң болгаш чазаа-ның чалаанын ёзугаар июньнуң 6-да Финляндияның найысылалы Хельсинкиде ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң кежигүнү Н. С. Хрущев олар чеде бергеннер. Н. А. Булганин болгаш Н. С. Хрущев олар-биле кады оларны үдеп чоруур ССРЭ-ниң Даштыкы Херектер Министри А. А. Громыко, ССРЭ-ниң Культура Министри Н. А. Михайлов, армия генералы И. А. Серов, даштыкы садыг министриниң оралакчызы П. Н. Кумыкин, армия генералы М. С. Малинин, ССРЭ-ниң ДХМ-ниң Коллегия кежигүнү Л. Ф. Ильичев, ССРЭ-ниң ДХМ-ниң билдис эргелекчизи Ф. Ф. Молочков болгаш ССРЭ-ниң ДХМ-ниң билдис эргелекчизиниң оралакчызы С. А. Афанасьев олар база чеде бергеннер. Финляндияның ССРЭ-де Онза болгаш Бүрүн эргелиг элчини Ээро А Вуори база чеде берген.

Финляндияның болгаш Совет Эвилелиниң күрүне туктары-биле каастап шиметинген Хельсинкиниң кол вокзалынга Финлянд парламентиниң даргазы К. А. Фагерхольм, Премьер-Министри В. И. Сукселайнен, чазак кежигүннери, юстицияның канцлери О. Хонка, чепсектиг күштерниң командылакчызы генерал К. Хейсканен болгаш албанның оон-даа өске кижилери хүндүлүг совет аалчыларны уткуур-биле чеде бергеннер.

Совет күрүне ажылдакчыларын уткуур-биле вокзалга Хельсинки хоорайның гарнизонунуң хүндүлүг таныылы чысказапкан турган.

Финляндияның Премьер-Министри В. И. Сукселайнен болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. А. Булганин олар вокзалга чүве чугаалааннар.

БИСТИҢ ОБЛАСТА

Эртен чылдыындан ыракта хөй

ХАНДАГАЙТЫ. (Радио-биле). Өвүр районда «Торгалыг» колхоз хой кыргылдазын организастыг чорудуп турар. Июньнуң 5-ке чедир 2160 ажыг хойнуң дүгүн ажаап алган. Кыжын семис чыл ашкан, чазын хараганныг черлерни болдунар-ла арга-биле оюп одарлаткан ужурунда хойнуң дүгү арбын болуп турарын амгы кыргылда илереткен.

Экижиткен укзааның хойлары эрткен чылын ортумаа-биле 3 кг дүктү берген, а бо чылын хойлар 4 кг, иргтер 5 кг дүктү кыргыдып турар. Чурт хойлары чүгле часкы кыргылдага безин 2 кг дүктү берип турар. Ол ышкаш ангор өшкүлер 1956 чылда 1 кг чөөкту берген, а бо чылын оларның бирээзи-ле 2,5—3 кг дүктү кыргыдып турар. Чүгле ол эвес, чурт өшкүлериниң чөөктери мурнуку чылдардан база ыракта белээн.

Колхоз хоюнуң кыргылдазын хол хачыларлыг чорудуп турар. Кыргыкчы бөлүктерниң аразында 1 автомашинаны дүк сөөртүрүнге тускайлап быжыглаан. Күрүнеге баштайгы кургатынган арыг дүктерден 700 килограмм кирген, дужаалда ам түлүктеп турар.

Д. ШАГДЫР.

Чаагай дүжүттү өстүрүп алыр

ШАГААН-АРЫГ. (Телефон-биле). Улуг-Хем районда Ленин аттыг колхоз часкы хову ажылын мурнуку кайы-даа чылдардан организастыг чоруткан. Тараа культураларын ниитизи-биле 2293,5 гектарда чашкан азы планда көрдүгениниден 107,5 гектар хөй, ооң иштинде кызылтасты 1157 гектар. Мал чеминге 100 гектар көк сула, 200 гектар кукуруза база чогуур өйүнде тарытынган. Чүгле кукуруза өстүрериниң эвес, хову ажылының өске-даа звенолары амгы кичээнгейни чайгы ажаалдаже угландырган.

* *

ЧАА-ХӨЛ. (Телефон-биле). Молотов аттыг колхозтуң шөлдеринде тарааның амгы үнүжү 20—30 сантиметр бедип келген. Ол болза, колхозчу тараажыларның механизаторлар-биле демниг күш-ажылының түңнели. Часкы тарылга бедик дүжүт өстүрүп, ажаап алырынга ажылдың чүгле эгези болур.

Колхозтуң хову ажылының бригадазындан тускай звено амгы үеде Терезиниң шөлдеринде суггарылданы улам калбартып турар. Оларда Комбуй-оол, Байлак, Шаравии ышкаш суггарылданың онаалдазын хүн бүрү каш дапкыр ажыр күүседип турарлар хөй.

Найыралдыг хүлээп алышкын

Тыва областың аныяктар фестивалынга Моол Арат Республикадан чаладып келген аалчылар — Моолдуң Революстуг Аныяктарының төлээлерин чуртунче чанып аъттанырының мурнуу чарыында СЭКП Тыва обкомунуң бирги секретары эш Тока хүлээп алган. Хүлээп алышкынга Моол Арат Республикадан келген аалчылар болгаш партия, совет, комсомол организацияларының төлээлекчилери киришкен.

Аалчыларның удуртукчузу, Моолдуң Революстуг Аныяктарының Убса-Нур аймак комитединиң секретары Балзаң ооң баштап чоруур төлээлеринге көргүскен чүректиң ханызындан чылыг хүлээп алышкыннарның дугайын аалчыларның мурнундан өөрүп четиргенин илереткен. Аныяк Тыва областың экономика болгаш культура тургузуушкунунуң херээнде кайгамчык улуг чедиишкиннерни карак-биле көрүп, таныжып алыр аргалыг болганының дугайын, социалистиг тургузуушкуннуң ол байлак үлегер-дуржулгазын бодунуң улузунга дамчыдарын эш Балзаң чугаалаан.

Социалистиг утка-шынарлыг, национал хевирлиг уран-чүүлдүң Тывада чечектелиишкинин онзалап демдеглээн. Ылангыя чогаалчы Салчак Токаның «Боттанган күзел» деп шиизин Моолдылга очулдуруп, ону Моолдуң театрларынга үндүрер дугайында күзелин илергейлээн.

Хүлээп алышкынга ВЛКСМ Тыва обкомунуң секретары эш Юмбу, СЭКП обкомунуң секретары эш Тока олар аалчыларга байыр чедирип чүве чугаалааннар.

Июнь 8-те Моол аныяктарның төлээлекчилери чуртунче ээп чаныпканнар.

Моол аныяктарның төлээлери Каа-Хемде чорда оларны найыралдыг [illegible] кыдыр чечектерлиг уткуп турган.

Дуржулгалыг малчын

Чөөн-Хемчик районда кедээ ажыл-агый дуржулга станциязында Ондар Чымбуу областың мурнакчы малчыннарының бирээзи. 1945 чылдан эгелээш станцияның каракуль болгаш меринос хойларын кадарып келген.

Чымбуунуң кадарган хойларындан төрүттүнген каракуль болгаш меринос хойлар областың дыка хөй колхозтарында тараан.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнга чедиишкинниг ужуражыр дээш алган хүлээлгелерин малчын күүседип турар. Бо чылын төрээн 292 хойдан 310 хураганны менди өстүрүп, хойдан-на 4 кг дүктү кыргып алган.

О. ТӨКЗЭН-ООЛ.

Солун лекция

Өвүр районнуң төвү Хандагайты суурга солун лекция болган. СЭКП обкомунуң секретары эш Ортун-оолдуң «Делегей байдалының дугайында» номчааны амыдыралга холбашкан ол лекциязын суурнуң чурттакчылары болгаш ажылчын, албанхаакчылар улуг кичээнгейлиг дыңнаан. Шак ындыг база өске-даа солун лекцияларны, ылангыя кедээ чоннуң ортузунга номчуурун улам калбартыры негеттинип турар.

Д. СПИРИН.

Чаа клуб ажыглалда кирген

Чөөн-Хемчик районда «Кызыл тараачын» колхоз 250 олуттуг, таарымчалыг өрээлдерлиг чаа клубун бо чылдың майның 15-те доозуп, ажыглалда киирген. Ооң тудуун чүгле тудуг бригадазы эвес, харын колхозчуларның шефтээшкини-биле болдап чорутунган, ону эш Сат эки удурткан.

Культураның одаа болур ол кедээ клубтуң иштики дериглгезин база дооскан, ам шимеддезин кылып турар. Колхозчулар, ында кедээ интеллигенция болгаш аныяктар хостуг шактарында номчулга, кино, массалыг кежээлер кылырынга таарымчалыг клубтуг болган.

А. АН-ООЛ.

Дүк кыргылдазы

ЭРЗИН. (Бистиң корр). «Кызыл сылдыс» кедээ ажыл-агый артелиниң кыргыыр хойлары 5644. Кыргылда эгелээнден бээр 5242 хой кыргытынган. Хой бүрүзүнден ортумаа-биле 1,5 кг дүк алдынган.

Колхоз хой кыргылдазын ийи кезек черде чорудуп турар. Колхоз төвүнде кыргылда пунктузунда 52 кижи, Төре-Хөлде пунктуда 23 кижи хол хачызы-биле кыргып турар. Кыргыкчылар Күндүү, Шулуу олар хүнде 10—10 хой кыргыыр нормазын кайызы-даа 40 чедирип, кыргыкчыларның мурнунда чоруп турарлар. Кыргылда эгелээнден бээр Күндүү 200 ажыг хойларны кыргаан. Артельдиң хөйжулары бо чазын 971 кг дүктү чыып алганнар.

Күрүнеге дүк дужаар планын колхоз баштайгы кыргылдада үзе дужаар деп турар. Күрүнеге дужаар дүктү ылгап, кургадып турар.

Район төвүнде албан организация черлериниң коллективтери колхозтарның хой кыргылдазынга улуг дузаны көргүзүп турарлар. Ындыг болза-даа чамдык коллективтерден колхозтарда барган улус организас чок багай ажылдап, колхозчуларның сүмелерин херекке албайн, чамдык хүннерде анаа хүнзээр чоруктар бар. Район эмнелгезиниң коллективинден «Кызыл сылдыс» колхозта барган 12 кижи организас чок ажылдап, колхозчуларның сүмелерин херекке албайн турарлар. Олар баштайгы хүн чүгле ийи хой кырган.

Хүлээлге канчаар күүсетинип турарыл?

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының төөгүлүг 40 чыл оюнга бүдүрүлге көргүзүглериниң талазы-биле чаа-чаа чедиишкиннерлиг ужуражыр дээш Кызылдың алгы заводунуң коллективи бодунга бедиткен социалистиг хүлээлгелерни албышаан, мебель фабриказының коллективин социалистиг чарышка кыйгырган.

Олар боттарының алган хүлээлгезинге: чыл планын хуусаа бетинде күүседир, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүгүн сес хуу бедидер, продукцияның бот-үнезин алды хуу чиигедир, пландан дашкаар 250 муң рубльдиң продукциязын бээр болгаш пландан дашкаар 95 муң рубльдиң арыг орулгазын киирип алыр, продукцияның чаа хевирлерин (хромну, хөм кылыгаарны) бүдүрүп үндүрерин шиңгээдип алыр, сапог даараар цехтиң чаа корпузун тудуп тургузар, кидис идик цехиниң ажылын эде тургузар, ажылдың шуушturulгалыг аргазын организастаар деп хүлээнгеннер.

Алган социалистиг хүлээлгелерин күүседир талазы-биле коллектив чамдык эки түңнелдерни чедип алган. Нийти продукцияны бүдүрүп үндүрериниң талазы-биле эрткен дөрт айларның планын 124 хуу, а бараанныг продукцияны—118 хуу күүсеткен. Бо чылдың дөрт айларында эрткен чылдың ол-ла үезинге деңнээрге 300 муң рубль түңнүг продукцияны хөй кылдыр бүдүрүп үндүрген.

Алгы заводунуң коллективинде идик даараакчылары—Ладанов, Бабкин, Рощин болгаш кидис идик өйүкчүзү Перебоева база хемчүлер—Пленкин, Смирнов олар ышкаш хүн нормазын үргүлчү 150—200 хуу күүседип, шалыпчы ажылдап турар мурнакчыларның хүрээлеңи өскен.

Ооң-биле чергелештир, алгы заводунуң ажыл-чорудулгазын эки хандыр өөренип көөр болза, үстүнде бедик көргүзүглерниң артында улуг четпестер бар. Чүл дизе, нийти продукция бүдүрүп үндүрериниң талазы-биле планны ажыр күүседиринге күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидип тургаш эвес, а харын артык ажылчыннар күжү хереглеп тургаш чедип алган болуп турар. Пландарны күүседири дээш бо чылдың баштайгы дөрт айларында 72 кижи ажылдаар ужурлуг турган, а херек кырында ажылдаан ажылчыннарның саны 89 болуп турар. Ындыг артык ажылчын күжү хереглеп тургаш, завод 177 муң рубль түңнүг продукцияны бүдүрүп үндүрген.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер план бирги кварталда чүгле 98,9 хуу күүсетинген. Квартал иштинде бир ажылчын ортумаа-биле 10417 рубль түңнүг ажылды кылыр деп планда көрдүнген, а херек кырында бир ажылчын 10300 рубльдиң ажылын кылган. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү апрельде элээн бедээн, ындыг болза-даа, бүдүрүлгеде артык ажылчыннар ам-даа бар болуп турар.

Бүдүрүп үндүрүп турар бараанныг продукцияның бот-үнезин алды хуу чиигедир деп хүлээлгеде айыткан болза, а харын продукцияның бот-үнези 2,2 хуу аартап турар чүүл бар, ол ышкаш пландан ажыр чыылдалар болгаш орулгалар киирип алыр дугайында хүлээлгелер күүсетинмейн турар.

Бүдүрүлгеде мындыг чедимче чок байдалдың үнүп кээп турар кол чылдагааннарының бирээзи чүдел дизе, заводтуң дирекция чери (директору эш Скрыль), партия организациязы (секретары эш Ермолаев) болгаш профэвилелиниң месткому (даргазы эш Каблуков) ажылчыннар ортузунга полит-массалыг ажылды четпес чорудуп турарында. Социалистиг чарыштың айтырыгларын бүдүрүлгеде хана солунда кончуг эвээш чырыдып турар. Хана солун чогуур өй-шаанда үнмейн келген, ажылда четпестерни илереткен шиитпирлиг, чидиг шүгүмчүлеллер хана солуп-да барык чок.

Мурнакчы ажылчыннарның дуржулгазын нептередир ажыл чорбайн турар. Көскү агитацияның хевирлерин цехтерде кызыы организастаан. Ажылчыннар ортузунга лекциялар номчулгазын, илеткелдерни болгаш беседаларны чүгле байырлал хүннерин таварыштыр чорудуп турар.

Ажылчыннар ортузунга хүн бүрүнүң масса-политиктиг ажылын бүдүрүлгениң тодаргай айтырыглары, сорулгалары-биле чоок холбаштырбайн турар.

Заводтуң цехтеринде көргүзүг самбыралары бар-даа болза, ажылчын бүрүзү хүн болгаш ай нормазын канчаар күүседип турарын ында демдеглеп көргүспейн турар.

Алгы заводунуң дирекциязы, профэвилел организациязы ажылчыннарның күш-ажылының бүдүрүкчүлүүн улам бедидеринге эргежок чугула таарымчалыг байдалдарны тургузуп бээриниң талазы-биле четпес ажылдап турар. Коллектив социалистиг хүлээлгени алгандан бээр ооң күүселдезиниң дугайында түңнелди ажылчыннарга мынчага чедир чаңгыс-даа катап кылып бербээн. Чогаадыкчы болгаш чаартыкчы чорукту бүдүрүлгеге нептередир талазы-биле коллективте кандыг-даа ажыл чорбайн турар.

Заводтуң бүдүрүп үндүрүп турар продукциязының шынары ам-даа дыка куду болуп турар. Ол чорук, ылаңгыя ажылчыннарның техниктиг өөредилгезин чорутпайн турарында. Ол ышкаш заводта бар чамдык машина, дериг-херекселдер долузу-биле ажыглатынмайн турар.

Бо бүгү четпестерни дарый чайлаткаш, Улуг Октябрьның 40 чыл оюнга чедиишкинниг ужуражыры-биле алган социалистиг хүлээлгелерниң күүселдези дээш күженишкинниг ажылдаары заводтуң коллективинден негетинип турар.

А. ЧУНАРЕВ.

Бистиң библиотекавыс

Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунда библиотека ажылдап турар. Ооң эргелекчизинге комсомолчу Х. Анай ийи чыл дургузунда ажылдап келген. Библиотекада чечен чогаал, политиктиг болгаш кедээ ажыл-агый чогаалдары ийи муң үш чүс чыгам ном бар. Номчукчуларның саны чыл келген тудум-на өзүп, ам 462 кижи четкен, ооң иштинде колхозчулар, кедээ ажыл-агый ажылдакчылары, школачылар бар.

Кедээ библиотеканың ишти арыг-силиг, чырык. Анай чаа номнарны үргүлчү чагыдып ап турар. Номчулга черинге улус черле үзүктелбес.

Номчукчуларның арызында янзы-бүрү номнарны номчуп турарларның саны хүн бүрүде-ле өзүп турар. Колхозчу Миндойлу улуг орус чогаалчы Л. Толстойнуң «Дайын болгаш тайбың», Мальниковтуң «Арыгларда» деп чогаалдарын номчуп турар. Малчын Санчай-оол С. Тоаканың «Араттың сөзү» деп тоожузун болгаш тыва чечен чогаалдарны парлап турар «Улуг-Хем» деп альманахтың бүгү номерлерин номчаан.

Библиотека эргелекчизи Х. Анай колхозта партия болгаш комсомол организациялары-биле дугуржуп алгаш, номчулга конференцияларын организастап турар. Фермаларда саанчыларга, кадарчыларга, механизаторларга номнарны Анай боду чедирип берип турар.

Библиотека тос санныг янзы-бүрү солуннарны болгаш журналдарны чагыдып алган. Ынчангаш колхозчулар хүнүн-не кээп, чаа солуннарны номчуп турар.

С. СЕРИН-ООЛ.

АЖЫКТЫГ ЭДЕ ТУРГУЗУЛГА

Коммунистиг партия болгаш Совет чазак кедээ ажыл-агыйның шыңгыы көдүрериниче хемчеглерни үргүлчү ап, ол талазы-биле чогуур шиитпирлерни үндүргүлээн. Колхозчу бүдүрүлгени боттуг удуртурунга эң чугула чүүлдерниң бирээзи болза, партийжи удуртулганы колхоз бүдүрүлгезинге чоокшуладыры болур. Ол айтырыгны херек кырынга шиитпирлээр сорулга-биле СЭКП Каа-Хем райкому чамдык организастыг хемчеглерни алган.

Бистиң районда СЭКП райкомунуң чанынга райком секретарынга баштаткан МТС зоназының талазы-биле инструкторлар белүү колхозтарны 2—3 кылдыр хуваажып алгаш, ол черлерге быжыглатынып алган ажылдап турган чүве. Инструкторларның ажылын ынчаар тургусканы колхозтарның партия организацияларынга дузалаар, колхозчу активти баштаар черни долгандыр мобилизастаар, райком-биле эге организацияларның арызында харылзааны быжыглаар, төп черниң шиитпирлерин ооң кудуку звеноларынга чедирип таныштырар талазы-биле эптиг тургаанын демдеглээр херек. МТС зоназы база-ла ажыктыг эде тургузулга болгай.

СЭКП райкому партийжи удуртулганы колхоз бүдүрүлгезинге чоокшуладыр дээш колхозтарга партия эге организацияларының хостатырган секретарьларын тургускулаан. Ол таарыштыр тургузуушкуннуң сөөлүнде партийжи-организастыг болгаш партийжи-политиктиг ажылды колхозка чорударынга элээн эптиг байдалдар тургустуна бергенин демдеглезе чогуур. Ылаңгыя «Октябрь 30 чылы» колхозта партия организациязының ажылындан чамдык чижектерни киирип болур.

Колхозтуң баштаар чери болгаш партия организациязы хуралга тургузар айтырыгны ханызы-биле өөренип көргеш, шын шиитпирлерни үндүрүп турар аргалыг болган. Коллективтиг үндүрген шиитпирниң күүселдезин организастаарын түс-түс кижилерге даскаш, ооң түңнелин хынап турар бис. Партияның ажык хуралдарын удаа-дараа чыылдырып, аңаа партия кежигүнү эвес колхозчуларны чалап олурткаш, ол хуралдарга коммунистерниң мурнакчы ролюн демдеглеп турары колхозчу массаны күш-ажылчы медерелге болгаш сагылга-чурумга кижизидеринге улуг идиглиг болуп турар. Партияның ажык хуралынга шүгүмчүлелди, ылаңгыя адаандан өрү шүгүмчүлелди калбартканы ажыл-агыйның кандыг-даа адырында четпестерни илередиринге, ону өй-шаанда чайладырынга улуу-биле дузалап турар. Партийжи-организастыг ажылды хостатырбаан-даа секретарь чогуур деңнелге чедир башкарып болур-ла, ынчалзажок партия организациязының ажылын райкомнуң талазындан холгаарлап келгени партия организациязының бот-инициативазын моондактай бээр турган. Колхозтарга партия организацияларының хостатырган секретарьларын тургусканы коллективтиг шиитпирниң күүселдези дээш секретарьларның боттарының харысалгалыг болур чоруун улам күштелдирген. Амгы үеде боттарынга «идегежир», айтырыг бүрүзүнге айтырышкын манажыр чоруктарны болдурбайн, а бот-инициативтиг ажылдап турар апарган бис. Оон ынай колхозта хөй-нийти организацияларының ажылын удуртурунга эптиг байдал база тургустунган.

1956—1957 чылдарның кыжында мал кыштагладыышкынының эгелээриниң мурнуу чарыында колхозта элээн нарын байдал тургустуна берген турган. Малдың кышкы үеде турар оран-сууру белеткетинмээн, сиген белеткелиниң планы 28 хуу, силос салыышкынының — чүгле 26 хуу күүсетинген турган. Колхозтуң баштаар чериниң болгаш партбюронуң кежигүннери ук айтырыгны хандыр өөренип көрген болгаш ол дугайын партияның ажык хуралынга чугаалажырын организастаан. Колхозчу малчыннар мал чемин канчаар камнап чарыгдаарының аргаларын, одарларны канчаар таарыштыр ажыглаарын айтып, боттарының саналоналдарын бергеннер. Хойжулар эштер Даваалай биле Санчат-оол олар хойнуң кышкы одарладыышкынын кончуг шын таарыштыр тургузуп ажылдааныының түңнелинде, олар сүт-бараан фермазынга болгаш азырал аъттар чемгерилгезинге хереглээр сигеннерни боттарының мал чеминиң балансызындан камнап бергеннер. Оларның кадарында турар хойлары чүгле менди чыл ашкан эвес, харын төрүүр 100 хой бүрүзүнден-не 105 хураганнарны камгалап алырын хандырганнар.

Колхозтуң баштаар чери болгаш партия организациязы тудуг материалдарын белеткээрин экижидеринче угланган хемчеглерни база ап турар. 1957 чылда тудугга хереглээр 1200 кубометр ыяшты белеткээр тургаш, 1692 кубометрни белеткеп алган. Ооң соонда тудугжулар 7 бажыңнарның ханаазын салып доосканнар. Тудугжуларга 10 хонуктуң ажыл онаалдазын берип каап турар. Ында күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү бедик болуп турар. Тудугжулар онаалданы чүгле күүседип турар эвес, харын-даа немелде төлевирни чедип ап турар апарганнар. Чижээ, Сергей Сипринчиктиң звенозу болгаш чазаныкчы Николай Араптан он хонуктуң ажыл онаалдазын үргүлчү ажыр күүседип, немелде төлевирни доктаамал чедип ап турарлар.

Оон ынай колхоз баштаар чери-биле партия организациязы колхозтуң саң-хөөзүн быжыглаарынче угланган хемчеглерни удаа-дараа ап келгениниң түңнелинде колхозчуларга ай санында аванс тыпсыры ам быжыы-биле чурумчаан.

Ынчангаш бистиң колхозтуң ажыл-агый талазы-биле чамдык чедип алган чедиишкиннери партийжи удуртулганың элээн экижээнинден дыка хамаарылгалыг болган деп дидими-биле санап болур. Бистиң ажылывыста ам-даа четпестер бар, ынчалзажок ында ажып эрттип шыдавас хире бергелер чок. Бистиң ажыл-чорудулгавыстың практиказын өөренип көргеш, колхозтарга партия организацияларының хостатырган секретарьларын тургузары дыка ажыктыг болуп турарын бүзүреп көрдүвүс.

Г. КИМЕЙ,
«Октябрь 30 чылы» колхозта партия организациязының секретары.

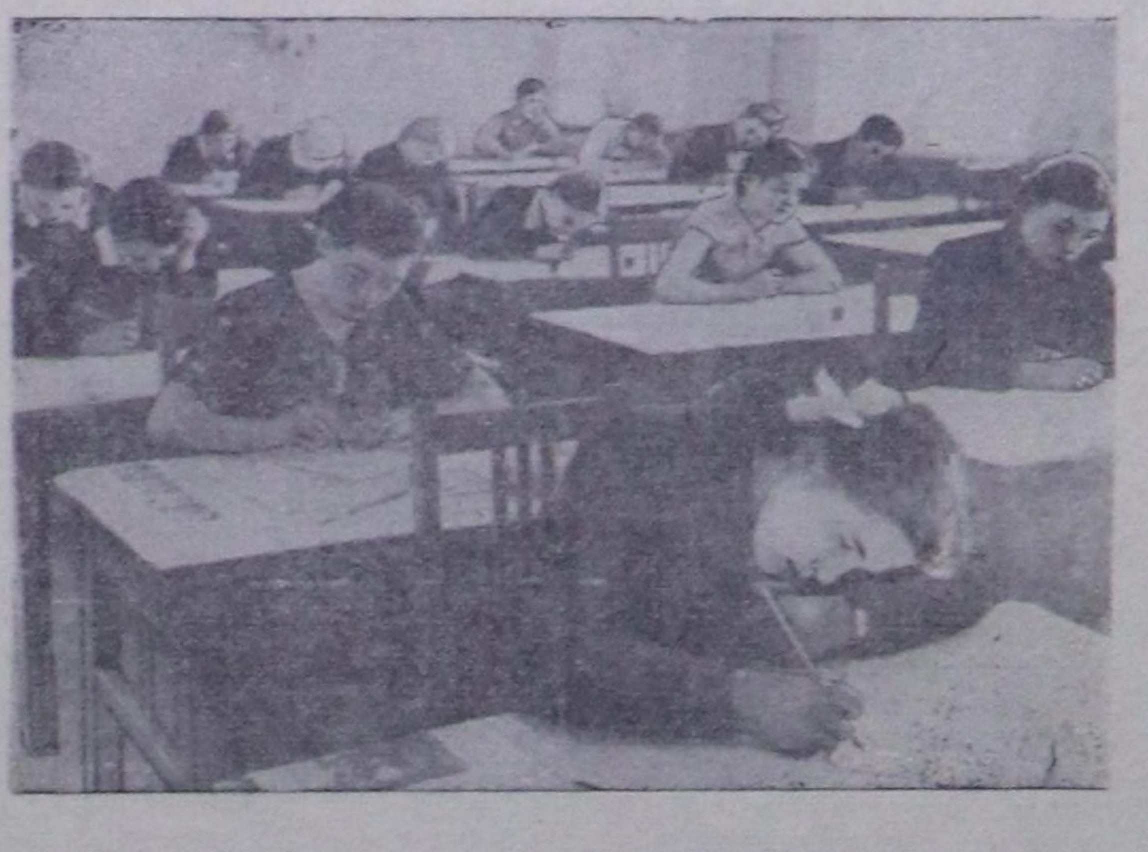

Кызылдың № 10 школазының амыдыралында башкыларга-даа, өөреникчилерге-даа улуг өөрүнчүг болуушкун болуп турар. Ол школаны онгу классчылар бо чылын бир-ле дугаар доозуп турарлар. Оларның чамдыктары школазын дооскаш бүдүрүлгеге ажылдаар, а өскелери дээди өөредилге черлеринге өөредилгезин уламчылаарлар.

Бышкан билигниң аттестадынга экзаменнер дужаап эгелээрде олар бир-ле дугаарында чечен чогаалга сочинение бижээннер. Доозукчуларның арызындан Белогорский сочинениени бешке а оон өске он бир өөреникчилер—дөртке бижээн.

Чуруктa: Кызылдың № 10 школазының доозукчуларының орус чечен чогаалга сочинение бижип турары.

Культура-массалыг ажылдар

Эрзин районнуң культура албан-черлериниң ажылдакчылары колхозтарның малчыннарының болгаш хову турлааңда ажыл-ишчилерниң культурлуг негелделеринге дүүштүр культура-массалыг ажылды чорударынга багай эвес киржип турарлар.

Эрзинниң дөрт колхозтарында уран-чүүл бөлгүмнери доктаамал ажылдап турар. Уран-чүүл бөлгүмнериниң ажылында колдуунда клуб эргелекчилери, кедээ интеллигенция — башкылар, ветфельдшерлер, кижи эмчилери болгаш колхозчу аныяктар бар. Мөреңде «Сталинчы орук» колхозтуң уран-чүүл бөлгүмү чүгле бодунуң колхозунуң фермаларынга болгаш суурнуң чурттакчыларынга оюн-концерт көргүзеринден аңгыда, харын өске колхозтарже база баргылаан. Ол бөлгүм «Кызыл сылдыс» кедээ ажыл-агый артелинге ойнап чораан. Бөлгүмнүң программазында: орус, тыва ырларның нийти болгаш база ийи-чаңгыс ыраажыларның күүседиглери, баргыраа, сыгыт, хылдыг хөгжүм дээш оон-даа өске чүүлдерни киирген.

«Чаа орук» колхозтуң бот-тывынгыр уран-чүүл бөлгүмүнүң киржикчилери Тес-Хем районнуң Калинин аттыг колхозка чорааш келген. Бөлгүмнүң эки ойнакчылары — башкылар Баадыр, Аракчаа, тудугда Сагаан-оол, учётчик Мыя Лида оларның аттары районда сурагжаан.

Районнуң Культура бажыңының эргелекчизи эш Мария Атвиныга болгаш ВЛКСМ райкомунуң секретары эш Ширшинге удуртурган 14 кижи составтыг агиткультбригада часкы тарылга үезинде хову шөлдерже болгаш фермаларже элээн хөй үнүүшкуннерни кылган. «Кызыл сылдыс», «Коммунизмче орук» болгаш «Сталинчы орук» колхозтарның Артыштыгда хову турлагларынга бо бригада солун концерттерни көргүскүлээн.

Тараажыларның болгаш малчыннарның культурлуг негелдезин хандырары—культура албан-черлериниң ажылдакчыларының дорт хүлээлгези болур.

Кино-чурук үндүрүлгезин доктаамал организастаар болгаш аргалыг-ла болза чаа кинофильмнерни үзүк чок көргүзери чугула. Эрзин районда көжер кино ажылдап турзажок, көргүзер кинофильмнери колдуунда эрги болуп турар. Көжер кино фермаларже, хову турлагларынче чүгле район төвүнден чедип барып турар эвес, ону колхозтардан база үндүрер херек.

Д. ЕНДАН.

Номчукчуларның бижип турары

ӨВҮР. «Кызыл тук» колхозтуң кежигүнү Апак чоокта чаа тайгада тудуг бригадазынче бар чорааш, алды оолдуг бөрүге таварышы берген. Улуг бөрүнү боолааш балыглапкан, бөрү оолдарын каапкаш чорүй барган. Апак бөрзектерни ойладып тургаш, шуптузун өлүрүп каан.

Б. КУУЛАР.

* * *

ЭРЗИН. Эрзин суур-биле Хөндей суур арызының оруунуң чамдык черлерин «Коммунизмче орук» колхозтуң колхозчулары септээн. Өл-шыктыг үелерде балгашталы бээр черлерни сайлаан, 210 метр ажыг даштыг черни аштап кылган, орукта оңгарларны дескилеп кылган.

Н. НУРЗАТ.

* * *

ТОЖУ. «Совет Тыва» колхозтуң балыкчы бригадазы апрельден бээр 4,3 тонна балыкты тудуп, райпога дужааган. Бригада чайын болгаш күзүн Азас хөлден балыктаар. Ук хөлде балык дыка элбек. Бригада ам Азас хөлде чеде берген.

Б. МАНГЫСТАЙ.

* * *

УЛУГ-ХЕМ. Киров аттыг колхозтуң колхозчулары колхозтуң суурунда бо чазын дыка хөй үнүштерни тараан. Чуртталга бажыңы бүрүзүнде 4—5 ыяштарны олурткан. Оон аңгыда школа, эмнелге болгаш бүдүрүлге тудугларының чанында ыяштарны олуртуп тараан. Тарып олурткан үнүштерниң ажаалга, суггарылгазын эки чорудуп турар.

С. БЫШКАК-ООЛ.

Ясли ажыттынган

Барыын-Хемчик районнуң «Комсомол 30 чылы» колхозунда ясли ажыттынган. Ында 86 уругларны хүлээп алган.

Ам колхозчу иелер уругларын яслиде тургусканы-биле колхоз бүдүрүлгезинде ажылдап турар. Огородта 25, тудугда 25, фермада 10, дүк кыргылдазында 10, тууйбу бүдүрүлгезинде 35 кижи ажылдап турар.

М. ДЫЛАЙ.

ОКТЯБРЬНЫҢ 40 ЧЫЛ ОЮНГА АЛДАР КЫЛДЫР

Хову-Аксының тудугжуларында

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының XX съездизиниң төөгүлүг шиитпирлерин амыдыралга боттандырбышаан, Хову-Аксы комбинаттың тудугжулары Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнга тэлептиг ужуражыр дээш боттарынга тодаргай хүлээлгелерни алган чүткүлдүг ажылдап турарлар.

Боттарынга алган ол хүлээлгелерин күүсетпишаан, комбинаттың тудугжулары 1957 чылдың бирги кварталының планын хуусаа бетинде 123,3 хуу, а майның —150 хуу кылдыр күүсеткеннер.

Комбинаттың тудугжулар коллективиниң үстүнде эки көргүзүглери болза, СЭКП ТК-ның декабрь болгаш февраль Пленумнарының шиитпирлеринге сорук киирген ажылчыннарның чүткүлдүг күш-ажылының түңнелинде чедип алдынган дээрзин демдеглээр херек.

Социалистиг чарышка бедик көргүзүглерни чазаныкчыларның эш Абанкинге баштаткан бригадазы чедип ап турар, чижээ ол бригада бо чылдың бирги кварталда бүдүрүлге планын 200 ажыг хуу, а апрельде—241 хуу күүсеткен, чер казыкчыларының эш Оюн Долаажапка баштаткан бригадазы бодунуң бүдүрүлге планын ай санында үргүлчү ажыр күүседип, күш-ажылдың бедик бүдүрүкчүлүүн чедип ап турар, эш Пушкинниң удурткан бригадазы бо чылдың бирги кварталының планын хуусаа бетинде күүсеткен.

Чуртталга бажыңнарының тудугларында ажылдап турар комсомолчу-аныяктарның бригадалары (бригадирлер эштер Макаров, Веревкин) бирги кварталда тудуг ажылдарының планын 121—152 хуу, а майда — 172 хуу кылдыр күүседип, мурнакчы ажылдаан.

Бистиң комбинаттың тудугжуларының үстүнде күш-ажылчы чедиишкиннериниң үндезини чүдел дизе, ажылчыннарның ортузунга партийжи масса-политиктиг ажылды күштелдиргенинде, Октябрьның төөгүлүг байырлалынга тэлептиг ужуражыр дээш социалистиг чарышты оларның ортузунга калбартканында болуп турар.

«Үлетпүрнү болгаш тудугну эргелеп башкарар чорукту организастаарын улам ынай сайзырангайжыдар дугайында» ССРЭ-ниң Дээди Совединиң VII сессиязының хүлээп алган Хоойлузун Хову-Аксының бүгү ажылчыннары улуг чүүлдүгзүнүүшкүн-биле уткуп, хүлээп албышаан, чаа бедиткен хүлээлгелерни боттарынга хүлээп алганнар.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнга күш-ажылчы чаа-чаа чедиишкиннерлиг ужуражыр тэлээде, бүгү ажылчыннарның ортузунга хүн бүрүнүң масса-политиктиг ажылын улам-на күштелдирери, социалистиг чарышты калбартыры комбинаттың партия, профэвилел болгаш комсомол организацияларындан негетинип турар.

Н. АНТОНОВ,
Хову-Аксы комбинатта партбюронуң секретары.

Байырлалга белек кылдыр

«Үлетпүрнү болгаш тудугну эргелеп башкарар чорукту организастаарын улам ынай сайзырангайжыдар дугайында» ССРЭ-ниң Дээди Совединиң чедиги сессиязының болгаш РСФСР-ниң Дээди Совединиң дөрткү сессиязының шиитпирлерин Кызылдың аъш-чем комбинадының ажылчыннары улуг чүүлдүгзүнүүшкүн-биле уткуп хүлээп алгаш, продукция бүдүрериниң чыл планын Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнуң байырлалынга чедир күүсеткеш, пландан дашкаар аъш-чем аймаан ажылчы чоннарга көвүдедир бүдүрүп бээрин хүлээнип алганнар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң болгаш РСФСР-ниң Дээди Совединиң сессияларының шиитпирлери бистиң комбинаттың ажылын экижидеринге база улуг ужурдузалыг. Сессияларның шиитпирлерин амыдыралга чедиишкинниг күүсетпишаан, ажылчы чоннарга эки шынарлыг продукцияны бүдүрүп бээр бис.

А. АНАНЬИН.

* * *

Кызылдың № 1 АТК-зының коллективи Октябрьның Улуг байырлалынга күш-ажылчы чаа-чаа чедиишкиннерлиг ужуражыр дээш боттарынга бедиткен хүлээлгелерни алгаш, бедик көргүзүглерни чедип ап турарлар. Бүдүрүлге планын чедиишкинниг күүседиринге септекчилерниң ролю дыка улуг.

Боттарының алган хүлээлгелерин септекчилер чүгле доллур эвес, харын ажыр күүседип турар. Чижээ, комсомолчулар эштер Соколов, Фосенко олар хүн бүрүде боттарының нормаларын ийи катап ажыр күүседип турар.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнга чедиишкинниг ужуражыр дээш чарыш чолаачыларның болгаш септекчилерниң ортузунда ам улам калбарган. Чолаачылар эштер Губанов, Зюзин, Стащенко боттарының бүдүрүлге планын бүдүн чартык катап ажыр күүседип турар.

В. КРЕСТЬЯНИНОВ.

Колхозчу малчыннарда

Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» кедээ ажыл-агый артелиниң малчыннары Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнга чедиишкинниг ужуражыр дээш боттарынга алган бедиткен хүлээлгелерин күүседип, кызымаккай ажылдап турар.

Олар малдың чаш төлүн четче доруктуруп, малдың баш санын өстүреринге боттарының салыышкынын киирип турар. Чижээ, хойжулар Хүртең-оол 275 хураганнарны, Дамба-Лама 277 анайларны, Эмишкеек 365 анайларны, Маңзырыкчы 128 хураганнарны, инекчи Кончуккай 46 бызааларны менди камгалап алган.

Хойжу бүрүзү хой санындан 1,9—2 килограмм дүк кыргып алырын хүлээнген. Дүк кыргылдазы массалыы-биле эгелээн.

Д. ДЭЭРБЕК.

600 чүс баш хойга кажаа

ЭРЗИН. (Бистиң корр). Эрзин суурнуң албан организацияларының коллективтери районнуң колхозтарынга шефтеп, улуг дузаны көргүзүп турарлар.

Май айның сөөлгү хүннеринде «Чаа орук» кедээ ажыл-агый артелинге шефтээш, узуну 30 метр, дооразы 9 метр 600 баш хой кирер кажааны даш-биле туткаш колхоз баштаар черинге, колхозта партия организациязынга хүлээдип берген. Кажааның ишти, даштыы балташтааш чугайлаан.

Кажааның тудуунга район организацияларының коллективтеринден 16 кижи доктаамал ажылдаан болгаш коллективтерден хөй улус кээп ажылдап турганнар.

Тудугга доктаамал ажылдап турганнардан районнуң ыяш ажыл-агый чериниң коллективинден эштер Доржу, Лоозун, Хүлер, райкүүскомдан эштер Сарыгбан, Лопсан, Салаа, Дамбаа, Күрүне банкызының район конторазындан эш Күчүл, райподан эш Кечил эң-не идепкейлиг ажылдааннар. Колхозтуң чолаачызы Тоткан тудуг материалдарының сөөртүлгезин шак-даа иштинде үзүктелдирбээнин демдеглээри чугула. Шефчи тудугжу бригаданы райкүүскомнуң колхозтар тудуунуң талазы-биле килдизиниң эргелекчизи эш Дамчай удуртуп турган.

Ук тудугну колхоз бодунуң күжү-биле кылган болза, ооң өртээ 49 муң рубль турган. Организацияларның шеф дузаламчызы-биле колхоз чүгле 10 муң ажыг рубль үндүрген.

Шефчи тудугжуларның туткан кажаазын колхозка хүлээдип бээрде хөй кижи киржикчилиг митинг кылган. Митингиге СЭКП райкомунуң секретары Чимба, «Чаа орук» колхозтуң даргазы эш Комбу болгаш ажылчы чоннар депутаттарының Эрзин район Совединиң күүсекчи комитединиң даргазы эш Аракчаа чүве чугаалааннар.

Херээженнер звенозу

Артель бүдүрүлгезинде тудуг ажылы, ылаңгыя бистиң областың амгы үезинде онза негелделиг. Тудуг материалынга чүгле ыяшты эвес, чуртта бар, үнези чиик, шынары эки өске-даа кургавырларны чөп ажыглаары чугула. Чөөн-Хемчик районда Ленин аттыг колхоз саман бүдүрүлгезин организастаанындан бээр ийи чыл безин четпээн. Ол чаа бүдүрүлгеде звено удуртукчузу Дамбадан өскези шупту херээженнер ажылдап турар.

Тудуг бригадазының саман бүдүрер ол звенозу кылган материалы-биле чуртталганың, культура амыдыралдың болгаш бүдүрүлгениң тудугларын база боттары кылып турар. Херээженнер звенозунуң бүдүргени саманнар-биле кылган тудуглар ам безин колхоз суурунда көвүдээн: чуртталганың 8 бажыңнарын, дөрт автомашиналарга гаражты, ажылчык 50 аъттарны чемгерип тургузарынга таарыштыр кылган кажааны 1956 чылда доозуп, ажыглалда киирген.

Звенонуң мурнунда бо чылын база биче эвес сорулгалар салдынган. Хамыктыя мурнунда эрткен чылын шала кылган 150 инектиң болгаш 150 бызааның кажааларын доозар, оон ыңай чуртталганың 5 бажыңнарын тудар. Амгы үеде кажааларның тудуу чедиишкинниг чоруп турар, чуртталганың 2 бажыңнарының ханазын доозупкан.

Чаагайжыдылганың херээ дээш колхозчу херээженнерниң ол ак-сеткилдиг күш-ажылынга оларның азырап өстүргени школачылар эки дузалап, воскресниктерни чаңгыс эвес удаа организастап келген. Амгы, ылаңгыя чайгы дыштанылга үезинде олар идепкейлиг ажылдап турар.

ХЕРЭЭЖЕННЕР—КОММУНИЗМНИҢ ИДЕПКЕЙЛИГ ТУРГУЗУКЧУЛАРЫ

Чурукта: Моторист Надежда Григорьевна Колмакова (солагай талазындан оң талазынче) тудугжулар Оленина, Аванкина Кызылдың Ленин кудумчузунда 16 квартиралыг чуртталга бажыңының тудуг шөлүнде.

Фото А. Дугержааның.

Даараныкчыларның чедиишкиннери

Кызылдың Раскова аттыг даараныглга комбинады областың улуг бүдүрүлгелериниң бирээзи. Ында ажылчыннарның кол нуруузу херээженнер. 260 ажыг кижиниң аразында эр ажылчыннар болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылар чүгле 20 хире кижи бар.

Совет кижилерниң материал-культурлуг хереглелдерин хандырар талазы-биле СЭКП XX съездизиниң айтышкыннарын амыдыралга боттандырбышаан, херээжен ажылчыннар колдаан бүдүрүлгениң найыралдыг уран-шеверлериниң коллективи белен хеп аймаан бүдүрериниң онаалгазын чедиишкинниг күүседип турар.

Октябрьның 40 чыл оюнуң байырлалынга күш-ажылчы чаа-чаа чедиишкиннерлиг ужуражыр дээш социалистиг чарышты калбартып чоруткаңының түңнелинде, коллектив 1957 чылдың бирги кварталының бүдүрүлге планын ниитизи-биле 106,1 хуу, апрельдиин—107,4 хуу, май айның—119,3 хуу күүседирин чедип алган.

Бүдүрүлге онаалгаларын күүседир талазы-биле бедик көргүзүглерлиг бригадалар болгаш мурнакчы ажылчыннар комбинатта хөй. Чижээ, нарын хептер даараар салбырда А. Юрьеваның бригадирлээни № 3 бригада бирги кварталдың бүдүрүлге планын 135 хуу, апрельдиин—156,8 хуу, май айның—137,1 хуу күүсеткен, С. Чечеткина—135, мастер Юрьева—126 хуу күүсеткеннер.

Ол-ла салбырдан Худорошкованың бригадирлээни № 1 бригада бүдүрүлге планын күүседир талазы-биле бедик көргүзүглерни үргүлчү чедип ап келген. Бригадир Н. Худорошкова боду май айның бүдүрүлге планын 158 хуу күүсеткен, ооң он кижиден тургустунган даараныкчылары бүдүрүлге планын шуптузу доктаамал ажыр күүседип турарлар.

Комбинаттың массалыг даараныгга салбырында А. Золотухинаның бригадирлээн № 4 бригада май айның бүдүрүлге планын 145 хуу күүсеткен. Ол салбырда чайгы платьелер даараар бригаданың бригадири Н. Глушкова май айның бүдүрүлге планын 160 хуу, даараныкчы Ондар Сендажы—134 хуу күүсеткен.

Комбинатта даараныгганың уран-шевер аргазын тыва херээженнер чедиишкинниг шиңгээдип ап турарлар. Ында ажыл нормазын ажыр күүседип турар Ондар Сендажы ышкаш мурнакчыларның саны хөй. Чижээ область Совединиң депутады А. Дыртык май айның планын ажыр күүсеткен. Эш Дыртык комбинаттың мергежилдиг ажылчыны. Ол, массалыг даараныгга салбырында янзы-бүрү хеп аймаан бүдүрүп үндүрүп турар.

Даараныкчы Бошка Оюмаа ол комбинаттың хоочун ажылчыннарының бирээзи. Ында ол 11 чыл иштинде ажылдап турар. Бошка Оюмаа улуг үнелиг материалдардан бедик шынарлыг херээжен пальтоларны белеткеп, бүдүрүлге талазы-биле бедик көргүзүглерни үргүлчү чедип ап келген.

Даараныгга комбинадының ажылчыннары оон инженер-техниктиг ажылдакчылары бүдүрүлгениң программазын чедиишкинниг боттандырары-биле кады бүдүрүлгениң техниказын улам-на сайзырангайжыдып, чаа-чаа машиналарны шиңгээдип ап турарлар. Чижээ, мурнунда өөктерни хол-биле илип турган болза ам оларны тускай машиналар-биле илип турар, тиг кыдыглары, өөк дижилери кыдыра даараар тускай машиналарны комбинаттың ажылчыннары база-ла ажыглай бергеннер. Бо чорук хеп аймааның кылыгларының өөк, дижи, тиглер даараар ажылды хөй катап дүргедедир, ынчангаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер, продукцияның бот-үнезин чиигедир арганы хандырып турар.

Ажылчы чоннарны хеп аймааның бедик шынарлыг кылыглары-биле хандырары комбинаттың ажылчыннарының кол сорулгазы. Олар боттарының аразында социалистиг чарышты улам-на калбартпышаан, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнуң төөгүлүг байырлалынга он айларның бүдүрүлге планын 105 хуу күүседири дээш күжениишкинниг ажылдап турарлар. Коллектив алдыгы беш чылдың ийиги чылының программазын чыл төнчүзүнге чедир ниитизи-биле 105 хуу кылдыр ажыр күүседир хүлээлгени алган. **С. ЛОПСАҢ.**

Чоннуң үнү-биле

Атомнуг болгаш водородтуг чепсектиң шенелделерин соксадыр дугайында Тайбың камгалалының Совет комитединиң медеглелин бистиң улуг Төрээн чуртувустуң ажылчы чоннары изии-биле деткип турар.

Бистиң төрээн Коммунистиг партиявыстың болгаш Совет чазаавыстың иштики, даштыкы политиказы болза, бүгү делегейге быжыг тайбынче угланган. Бүгү совет улус тайбың тургузукчу күш-ажылга чардыкан ажылдап турар. Бистиң Совет чазаавыстың тайбың политиказын бүгү совет кижилер, ол ышкаш делегейниң депшилгелиг кижи төрелгетенни деткип, америк-англи империалистерниң ам-даа үргүлчүлевишаан турары массалыг узуткаашкынның чепсектериниң шенелделерин доп-дораан хоруурун негеп турарлар. Мен, алды уругларның иези болгаш, мээң уругларым дайын деп чүвени көрбейн, тайбың аас-кежиктиг чурттаарын күзеп турар мен. Ам уругларымның эң улуу—оглум кино механиги тускай эртемни чедип алган ажылдап турар. Ол—чоннуң тайбың күш-ажылының херээнге ооң салыышкыны-дыр, киржип турары ол-дур. Оон өске уругларым Чадаана хоорайның № 1, № 2 ортумак школаларында өөренип, эртемнерни чедип ап турар. Бистиң аас-кежиивис болгаш келир үевис — бичии уруглар. Оларның дугайында партия биле чазактың улуг салыышкынынга бүгү совет ие херээженнер чоргаарланып турарлар. Мен база оларның бирээзи мен. Уруглар, иелер, бүгү-ле кижилер дайын көрбейн, тайбың аас-кежиктиг чурттаарын бүгү-ле совет херээженнер-биле кады негеп тур мен. Ядролуг чепсекти шенээрин үргүлчүлеп турар чорукту соксадыр дугайында бүгү совет улустуң шынгыы негелдезинге бодумнуң үнүмнү кадып тур мен.

Хөй уруглуг ие **С. ДАРЖЫК.**

Донгак Борбаковна Шура

«Торгалыг» кедээ ажыл-агый артелинде дөрт сүт-бараан фермалары бар. Сүт саалдазынга-даа, төрүттүнген бызааларын менди болгаш эки доруктуруп өстүреринге-даа, ферманы арыг-шевер тургузарынга-даа Коъш-Теректе ийиги сүт-бараан фермазы эки ажылдап турар. Ооң көргүзүглери чүгле бодунуң колхозунда эвес, Өвүр районнуң өске-даа колхозтарында дээреге санатырып турар. Ол болза, күш-ажылдың организастыын шын тургусканын, удуртулганы ажыл-ишке холбаштырганын херечилеп турар.

Донгак Борбаковна Шура боду 12 инектерни сагбышаан, ферманың эргелекчи учётчиги хүлээлгезин ак-сеткилдиг күүседип турар. Ажыл-агый чылының баштайгы беш айларында ол ферма 16595 литр сүт саггаң. Тодаргайлаарга: үшкү фермадан 2 катап, дөртүзүнден 5,5 муң литр, бирги фермадан 2,4 муң литр хөй сүт саап алган. Апрель болгаш майның саалда онаалдаларын, күрүнеге сүт дужаар планнарын күүсеткен.

Аныяк кыс Д. Б. Шураның мергежилдиг удуртуп турарындан саанчылар-даа, кадарчылар-даа ниитиниң мал ажылы дээш чаңгыс эп-сеткилдиг. Олар чагыдып алган солуннарындан чаа-чаа чүүлдерни номчуп, фермада тургузуп алганы радиоприемниктен хүн бүрү дыңнап турарлар.

В. БАИР.

ЧОННУҢ КАДЫК ЧААГАЙ ЧУРТТАЛГАЗЫ ДЭЭШ

Кызыл хоорайның Малоенисейская кудумчузунда № 79 бажың бар. Ол дээрге, областың аптека эргелелиниң № 19 аптеказы. Аңаа кире бээрге, чоңга ээлдек, чазык, аныяк херээжен кижи ында ажылдап олурар—ук аптеканың эргелекчизи Галина Петровна Федорова.

Эш Федорова болза Красноярскийниң аптека школазын 1947 чылда кончуг эки өөренип доосқан. Чоннуң мурнунга бараан болуп, ажылчы чоннарның кадыы дээш ажылдаар, демисежир деп бодунуң алыс күзелин ынчаарда аныяк кыс чедип алган. Школаны ол ынчан доозуптарга, ону Тыва обласка ажылдаар кылдыр Кызыл хоорайже чорудупкан.

Аптека школазын чаа доосқан комсомолчу Федорованы областың кадык камгалал килдизи бистиң областың ырак районнарының бирээзи Өвүр районче ажылдадып чоруткан. Район төвү Хандагайтыга ол 1947 чылда чеде бээрге, ынчан аңаа аптека чок турган. Тус чериниң партия, совет болгаш комсомол организацияларының дузазы-биле эш Федорова чаа аптеканы организастап ажыткан.

Бодунуң ажылынга таваржып турган бергелерни аныяк ажылдакчы ажып тиилевишаан, аптека эргелекчизиниң хүлээлгезин эки күүседип, чоннуң кадыы дээш могаг-шылаг чок ажылдап турган. Ажылчы чоннарга эптиг ээлдек, дыңнангыр ажылдакчы аараан кижилерниң эм хереглелдерин үзүктелиишкин чок хандырып берип келген. Чоннуң кадыын камгалаары дээш бодунуң ак-сеткилдиг, кызымаккай ажылы-биле ол Өвүр районнуң ажылчы чоннарының бедик хүндүткелин чедип алган.

Чурукта: эш Г. Федорова ажылдаар черинде.

Эш Федорова бодунуң онаашкан ажылын ак-сеткилдиг күүсетпишаан, районнуң хөй-нийти амыдыралынга идепкейлиг киржип турган. Районнуң эмнелге коллективинде комсомол организациязының секретарынга болгаш ВЛКСМ райкомунуң бюрозунуң кежигүнүнге ол ажылдавышаан, аныяктарның коммунистиг кижизидилгезиниң херээнге идепкейлиг киржип, янзы-бүрү темаларга хөй санныг лекцияларны база илеткелдерни кылган.

Бодунуң өг-бүле чуртталгазының айы-биле эш Федорова бир чыл бурунгаар Кызыл хоорайга көжүп чедип келген. Кызыл хоорайның чөөн талазынга чаа ажыттынган аптеканың эргелекчизинге ону томуйлаан. Чаа аптеканың ажылын экижидип организастаар талазы-биле ол улуг ажылдарны кылган. Ам ук аптека ажылчы чоннарның эм хереглелдерин чедиишкинниг хандырып турар.

Ажылчы чоннарның кадыы дээш бодунуң чаагай болгаш хүндүлүг хүлээлгезин ол ак-сеткилдиг күүсетпишаан, хоорайның ажылчы чоннарының бедик хүндүткелин база чедип ап турар. Ол тыва дылды эки билир кылдыр өөренип алган.

— Чаа аптеканың эргелекчизи Галина Петровна чоңга дыка-ла ээлдек кижи-дир. Мээң алган эмнеримниң хаптарынга ук эмнерни канчаар, хүнде каш катап ижерин тыва дыл кырынга бижип каан болду. Чоңга ээлдек, дыңнангыр ажылдакчыга улуу-биле өөрүп четтирдим — деп Степная кудумчузунда Л. Хертек чугаалап турар.

Хоорайның хөй-нийти амыдыралынга эш Федорова база идепкейлиг киржип турар. Ол № 9 школаның ада-ие комитединиң кежигүнү. Тываның херээженнери улус ажыл-агыйының бүгү-ле адырларынга идепкейлиг киржип турарының дугайын коммунист эш Федорованың бо үлегер-чижээ тодаргай херечилеп турар.

Сөзү болгаш чуруу **А. Дугержааның.**

Колхоз бүдүрүлгезинде херээженнер

Улуг-Хем районнуң Калинин аттыг колхозу районнуң улуг колхозтарының бирээзи. Ында херээженнерниң колхоз бүдүрүлгезинге киржилгези экижип турар. Олар мал ажылының фермаларында, сүт саалдазында, тудуга болгаш ховү бригадазында калбаа-биле ажылдап турарлар.

Ниитиниң ажыл-агыйын улам ынай хөгжүдер дээш демиселге чүткүлдүг чоруун көргүзүп турар мурнакчыларның саны херээженнерниң аразында көвүдээн. Саанчы эш С. Серенмаа ол хүлээлгени 6 чыл иштинде күүседип, сүт саалдазының хемчээлин чыл бүрүде улгаттырып келген. Эш Серенмааның күш-ажылчы чедиишкиннерин колхоз баштаар чери бедип-биле үнелеп турар. Чер-чер Советтеринге чоокта чаа болуп эрткен соңгулдалар үезинде эш Серенмаа Улуг-Хем район Совединиң депутадынга соңгуттан. Аныяк херээжен эш У. Кök-кыс, ол колхозтуң база бир мурнакчы саанчызы, сүт саалдазын көвүдедири дээш ол улам-на чүткүлдүг ажылдап турар.

Херээжен тудугжулар эштер Дамчат, Ханмаа, Уйнук оларның болгаш өскелерниң-даа эки ажылын онзалап демдеглээри чугула. Ол эштер саман бүдүрерин болгаш ооң-биле бажың тударының аргазын эки шиңгээдип алганнар. Оларның удуртулгазы-биле колхозчу херээженнер чуртталганың 3 улуг бажыңнарын саман-биле тудуп, ажыглалга кииргеннер. Ында дыка хөй херээженнер ам дуржулгалыг тудугжулар апаргылаан.

Колхозтуң хову бригадазында эштер Хорлуу, Барыңмаа, Долчанмаа ажыл нормазын үргүлчү ажыр күүседип, таразажыларга боттарының күш-ажылчы үлегерин көргүзүп келгеннер. Хлеб, булка кылыглар бүдүрерин эштер Далбаш, Серже, Уйнукай болгаш өскелер-даа дыка эки өөренип алганнар. Оларның быжырган хлебин колхозчулар шынарлыг деп үнелеп көрүп турар.

Үстүнде чедиишкиннер-биле чергелештир херээженнер ортузунда ажылдың четпестери база бар. Колхозта херээженнер чөвүлелиниң даргазы Тюлюш Серенмаа херээженнерниң ортузунга кижизидилгелиг ажылды четпес чорудуп, оларны ниитиниң күш-ажылынга кииириштирер талазы-биле багай ажылдап келген. Ооң түңнелинде эрткен ажыл-агый чылында күш-ажыл кылып шыдаар колхозчу херээженнерниң иштинден 32 кижи күш-хүнүнүң минимумун чедир ажылдаваан болгаш 7 кижи колхоз бүдүрүлгезинге шуут киришпээн. Оларның аразында Тюлюш Серенмаа боду, Окония, Суруя, Кара-Күске болгаш өскелер-даа бар.

Херээженнер чөвүлелиниң даргазы кижи колхоз бүдүрүлгезинге боду киришпейн турган, өске херээженнерни канчап организастап шыдаарыл? Колхозтуң херээженнери боттарының хүлээлгезин билирлер. Ниитиниң ажыл-агыйын хөгжүдер херекке оларның чүткүлдүү хүн бүрү бедип турар.

Ол колхозта херээжен чоннуң ортузунга партийжи политиктиг, культура-массалыг ажылды күштелдирип чорудары негеттинип турар. Бо талазы-биле колхозтуң партия организациязы (секретары эш Марташ) тодаргай хемчеглерни ап, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 40 чыл оюнга күш-ажылчы чаа-чаа чедиишкинниг ужуражырынче бүгү колхозчу херээженнерни организастаары чугула.

М. БАГАЛДАЙ.

Чаагайжыдылганың херээнге

Аънгатыда «Комсомол 30 чылы» кедээ ажыл-агый артелиниң колхозчузу Донгак Санаевна Севилбааның хары ам 52, назыны улгатса-даа ооң ак-сеткилдиг күш-ажылы өскелерге үлегерлиг болбушаан. Колхозтуң тудуг бригадазынга ол 1948 чылда ажылдап кирген. Баштайгы айларда чүгле бөдүүн дузалал ажылдар күүседип турган, оон удатпаанда дески чонулгага, а сөөлзүредир нарын чазанылгага база өөренип алган.

Чуртталга, культура-амыдырал болгаш бүдүрүлге тудугларынга, ылаңгыя печкалар кылырынга туйбунуң чугула негелдезин тиниин турарын эш Севилбаа кичээнгейлиг көрүп, туйбу бүдүреринге мастер болурун сонуурган турган. Ооң күзели боттанган,— 1953 чылдан эгелээш артельдиң туйбу бүдүрүлгезинге ажылдап кирген.

Мергежилдиг бызанчы, туйбу кылырынга мастер Донгак Санаевна Севилбааның ак-сеткилдиг күш-ажылы чүгле бодунуң колхозунда эвес, Барыын-Хемчик районда безин сурагллыг. Ооң тудунгур холдарының киржилгези-биле кылдынган туйбуларның бедик шынарын колхозчулар мактап, улам эки ажылдаарын аңаа күзеп турар.

«Комсомол 30 чылы» колхозтуң туйбу бүдүрүлгезинде 60 ажыг херээженнер бар, ажыл нормазын чедир күүсетпейн турарлар ында барык чок.

Төрээн колхозунуң улам ынай хөгжүлдези, чоннуң чаагай амыдыралы дээш демисекчи эш Севилбааның организакчы болгаш кызымак күш-ажылын колхоз баштаар чери үнелеп турар. Октябрьның алдарлыг 40 чыл оюнга чедиишкинниг ужуражыр дээш ол улам бедиткен хүлээлгелиг ажылдап турар.

Т. ТЮЛЮШ.

Аныяк башкының чедиишкини

Каш-оол Уйнук башкы училищезин дооска-ла чүгле ийи чыл эрткен. Уйнук Кыргысовна башкы ажылының баштайгы чылын, 1955—1956 өөредилге чылында, Улуг-Хем районнуң Хайыракан чеди чыл школазының 4-кү клазынга эрттирген. Ажылдың арга-дуржулгазынга дадыкпаан аныяк башкыга бергелер таваржып турган. Ооң баштайгы 29 өөреникчилериниң 28-и 4-кү классты эки доосқан. Ол башкы ажылының ийиги чылын Бай-Булун чеди чыл школазының 4-кү «а» клазынга эрттирген.

Уйнук Кыргысовна өөредилге чылының баштайгы хүнүнден эгелээш-ле класска өөредилге-кижизидилгелиг ажылдарны болгаш ада-иелер-биле ажылды шын организастап, өөредилге эгелээриниң ырак мурнунда-ла класска чорудар ажылдарның планын чогаадып тургускаш, класстың иштин каастап-шимеп алыр. Клазынга өөренир уругларның даңзызын тургускаш, оларның ада-иелери-биле таныжып чугаалажып каапкан, чүгле өөредип эгелээринге белен турар.

Аныяк башкы өөредилгениң бирги хүнүнден эгелээш-ле класска организастыг ажылдарны чорудуп, быжыг коллективти тургузуп алыр. Эң-не баштай класс даргазын соңгуп, класста эң эки өөредилгелиг, чурумнуг өөреникчилерден класстың активин тургускаш, оларга класс иштинге чоруттар чогуур ажылдарны түңнүзүнда хуваап бергилээр. «Өөреникчиниң сагып чоруур чурумунуң дугайында дүрүмнү» болгаш «Өөреникчилерден школа иштинге чаңгыс аай негелделер дугайында дүрүмнү» өөреникчилерге бөлүк-бөлүк аайы-биле таныштырып, ол дүрүмнерни өөреникчи бүрүзүнүң хажык чокка күүседирин чедип ап турар.

Класста өөредилге-кижизидилгелиг ажылдарның планнары чарык чылдар, улдуннар, айлар, неделялар аайы-биле тургустунган болгаш планда айыттынган чүүлдер шуптузу күүсетиниип турар. Уйнук Кыргысовна Каш-оол класска кижизидилге ажылының планын чогаадырда, класстың ниити өөреникчилери-биле болгаш ада-иелер-биле сүмележип, оларның саналын ёзугаар эң чугула, херек кырында боттанып болур чүүлдерни айыткаш, ол ёзугаар ажылдап келген. Башкы чүгле боду чааскаан эвес, а өөреникчилерге болгаш активке даянып, оларның дузаламчызы-биле ажылдап турар. Өөредилге чылының эгезинде өөреникчилер хана солуннарын, монтажтарны, лозунгуларны чүгле башкының киржилгези-биле кылыр турган болза, а өөредилге чылының төнчүзүнде олар бүгү ажылдарны боттары кылып турар апарганнар.

Класста өөредилге-кижизидилгелиг ажылдарга пионерлерниң ролюн Уйнук Кыргысовна улуу-биле үнелээн болгаш класста пионер ажылынче кол кичээнгейни угландырган. Өөредилге чылының эгезинде өөреникчилерниң хөй нуруузу пионер эвес турган болза, өөредилге чылының төнчүзүнде шуптузу пионерлер болу бергеннер. Уйнук Кыргысовна пионерлерниң сборларынга үргүлчү олуржуп, оларга чаа-чаа солун беседаларны кылып берип келген. Класстың хана солуну чыл дургузунда ээлчег ёзугаар 9 удаа үнген. Аңаа класстың амыдыралын үргүлчү чырыдып турар. Өөреникчилер «Пионерская правда», «Сылдысчыгаш» солуннарны чагыдып алган номчуп турарлар. Уйнук Кыргысованың өөреникчилери школа библиотеказының доктаамал аалчылары. Класста орус дыл башкызы Евдокия Филипповна Скляренконуң удуртулгазы-биле «Витя Малеев бажыңында болгаш школада» деп номга орус болгаш тыва дылдар кырынга номчулга конференциязын эрттиргеннер.

Уйнук Кыргысовна Каш-оол кичээлге эки белеткенип, аңаа көргүзүг материалдарын үргүлчү ажыглап, кичээлди уругларга билдингир, солун кылдыр эрттирип келген. Уроктарга хереглээр көргүзүг материалдарынга чүгле белен чүүлдерни ажыглаары-биле кызыгаарлатынмайн, боду янзы-бүрү чуруктарны, схемаларны, таблицаларны болгаш өске-даа материалдарны белеткеп ап, кичээлин байлак көргүзүглерлиг эрттирип келген. Аныяк башкы өөреникчилерниң кыдыраазтарын үргүлчү хынап, өөреникчилерниң частырыгларын эдип, ооң соонда ол частырыгларны өөреникчилерниң катаптавазын чедип ап турар.

Ынчангаш ооң өөреникчилериниң кыдыраазтары арыг-силиг, частырыглар ховар болуп турар. Дөрткү улдуннуң түңнелинде хыналда ажылдарга болгаш диктантыларга ооң өөреникчилери чүгле эки, кончуг эки демдектерлиг болганнар. Уйнук Кыргысовна өөредилгезинге чыдып калып турар өөреникчилерже кол кичээнгейни салып, олар-биле немелде кичээлдерни чоруткаңының түңнелинде өөредилге чылының эгезинде багай өөренип турган Көк-оол Уран-кыс, Оолак Рал олар өөредилге чылын эки доозуп, дараазының клазынче шилчээннер.

Өөредилге чылының дургузунда ада-иелерниң хуралдарын 4 удаа чорудуп, аңаа уругларның өөредилгезинге болгаш кижизидилгезинге ада-иелерниң ролюнуң, өөреникчиниң бажыңынга хүн чурумун канчаар сагырының дугайында беседаларны чоруткулаан болгаш ада-иелерниң бажыңнарынга үргүлчү барып, уругларның бажыңнарынга барып, оларның амыдырал чуртталгазы-биле таныжып турар.

Б. ДУПШУН.

Тес-Хем районнуң Сталин аттыг колхозунуң саанчылары Улуг Октябрьның 40 чыл оюнга чедиишкинниг ужуражыр дээш сүт саап алырының планын күүседиринче кол кичээнгейни салып турар. Саанчылар Я. Саар, Д. Еремчик, Д. Ак-кыс олар эки саап турарлар.

Чурукта: ферма эргелекчизи Алдын-Херел ССРЭ-ниң Дээди Совединиң чедиги сессиязының материалдарын саанчыларга таныштырып турары.

Фото С. Феоктистовтуу

КНО-нуң чепсегленииишкинни дүжүрер талазы-биле Белеткел комитединде совет төлээлекчиге Француз патриоттарның организациязының чагаазы

ЛОНДОН. (СЭТА). Удурланыышкын шимчээшкининиң мурнунда шөлүткен болгаш чепсээн хураатькан турган киржикчилериниң болгаш патриоттарының Парижте француз национал федерациязындан КНО-нуң чепсегленииишкинни дүжүрер талазы-биле Комиссиязының Белеткел комитединде Совет Эвилелиниң төлээлекчизиниң адынга дараазында чагаа кирген: «Мындаагылар! Мурнунда гитлержи Германияның шаажылал лагерьлеринге хоругдалга турган кижилер, лагерьлерге узуткатырган болгаш боолатырып каггылаан француз патриоттарның өг-бүлелери болза улустар аразының дүшкүүрлүг чорууңга болгаш эндере чепсегленииишкинге онза дүвүреп турарлар, ол дүшкүүрлүг чорук кижи төрелгетенни делегейниң үшкү дайынының айыылынга чедирип болур.

КНО-нуң чепсегленииишкинни дүжүрер талазы-биле Комиссиязының ССРЭ чазазы силерниң төлээлеп турарынар Белеткел комитединиң ажылын кончуг кичээнгейлиг-биле хайгаарап көрбүшаан, бүгүниитиниң чепсегленииишкинни дүжүрериниң айтырыын чиигедип болур чамдык таланың-даа дугуржулгазын кылырынга амгы сессия чедирген турзун дээш олар изиг-биле күзеп турарлар.

Кижилерни гитлержи массалыг кырып-хыдыышкынның херечилери турган болгаш ортан когараан кижилер болуп турар олар атомнуг чепсектиң дүрген хөгжүлдезинден болгаш оон шенелделериниң кижи төрелгетенге уржуктарындан сезиглеп турарлар. Мынчангаш оларның мурнундан ханы хүндүлел-биле чугаалавышаан, силерниң күженииишкиннер дугуржулга дүргени-биле чардынган турар кылдыр угланган турарынче быжыы-биле негээрин дититтивис, ол чорук атомнуг болгаш термоядролуг чепсекти хоругдаажыже чедир ол шенелделерни соксадып болур ийик.

Бистиң кыйгырыывысче чугула кичээнгейни салыр боор силер дээрзиниң дугайында улуу-биле бүзүреп тур бис, ынчангаш бистиң ханызы-биле хүндүлеп турарывысты хүлээп алырын мындаагылар силерден дилеп тур бис.

Удурланыышкын шимчээшкининиң мурнунда шөлүткен болгаш чепсээн хураатькан турган киржикчилерниң болгаш патриоттарының мурнундан,

Чиңгине секретарь **Ш. ЖУАНО**».

Английның общиналар палатазында

ЛОНДОН. (СЭТА). Парламент кежигүннери лейбористер июньнуң 4-те общиналар палатазынга, ядролуг чепсектиң моон соңгааргы шенелделерин соксадырын англи чазактан негээннер, ол чорук ядролуг чепсектиң шенелделерин хоругдаар дугайында улустар аразының дугуржулгазын чарарынга идигни бээр ийик. Ол негелдени премьер-министр Макмилланның хүлээп албайн барганы лейбористерниң ханы килеңин болдурган, олар тургулап келгеш, чазактың ээлээн туружунга динмиттиг-биле удурланып турганнар. Макмилланның сөстерин кезек када ыыт-шимээн хөме алы берген болгаш үтле Спикерниң киржилгези-биле чугаазын ол уламчылаар аргалыг болган. Частыышкыннарның түңнелинде үнүп келир радиоактивтиг чаашкыннарның кижиниң кадыынга кандыг саыдарлыг болурунуң дугайында барымдааларның тускай шинчилгезин чорудар деп лейбористерниң дилээн Макмиллан база хүлээп албайн барган.

Ядролуг чепсектиң кандыг-даа шенелделерин соксадыр дугайында улустар аразының дугуржулгазын чарарынче кыйгырып турар 2 муң америк эртемденнерниң ат салганы бижиинче Макмилланның кичээнгейин лейбористиг оппозицияның удуртукчузу Гэйтскелл углап турган. Ол бижиктиң дугайында дыңнадыгны парлалгадан көрген мен, шенелделерни кызыгаарлаарының аргаларының болгаш оларны контрольдаарының дугайында бодунуң саналын англи чазак шагда-ла киирген деп Макмиллан чугаалаан.

Англи чазактың саналдары шенелделерни соксадырынга эвес, а даңзылаарынга хамаарышкан болгай деп лейборист Бивен орта удурланган. Бо теманы айтырыглар болгаш харыылар хевири-биле чугаалажыр бодалым чок деп Макмиллан медеглээн болгаш Англияга кыжанып турар чүү-бир тоолчургу агрессиядан камгаланыр дугайында хоозун чугаалар-биле чазактың туружун база катап шынзыктырарын ол оралдажып турган.

Англи ядролуг чепсектиң баштайгы ийи шенелделериниң түңнелдерин ам өөренип көрүп турар болгаш ол түңнелдерни барымдаалааш, шенелделерниң моон соңгааргы программазын тодаргайлаар турар дээрзиниң дугайында Макмилланның сөстерин бурууу шавыышкынның ыыткыр кыйгылары-биле уткаан.

«Ол шенелделерни доозулгуже чорудары чазактың хүлээлгези болур» деп түңнелинде Макмиллан медеглээн. «Чок болза чаалар-биле, чок болза чамдык дугуржулгаларның аргазы-биле, чок болза бүгү талаларлыг дугуржулгаларның аргазы-биле» чепсегленииишкин дүжүрүүшкүнүн эң улуг хемчээлдии-биле хандырар дээш бодундан хамаарышкан бүгү-ле чүүлдерни кылырын чазак оралдажып турар деп Макмилланның сөстери оон соонда черле бүзүредилге чок болган.

Францияда чазак кризизи

ПАРИЖ. (СЭТА). Узамдыктыг болу берген чазак кризизин узуткаарының оралдажыышкыннарын республиканың президентизи Рене Коти июньнуң 5-тиң хүнүнүң бүгү дургузунда оралдажып турган. МРП («Улус-республиканчы шимчээшкини») партияның удуртукчузу Пьер Пфлимлен, чазакка киришпес деп социалистерниң шиитпирлээнинге холбаштыр, чазак тургузарының оралдажыышкыннарындан ойталааның соонда, президент болза, Елисей ордузунче Ги Моллени болгаш Рене Бийерни (радикал-социалист) чалагылаан. Оларның кайызы-даа чазак тургузарының хүлээлгезинден ойталааннар. Оон соонда радикал-социалист Буржес-Монурини президент чалаан. Сөөлгү дыңнадыгларны ёзугаар алырга, чазак тургузарының оралдажыышкыннарын кылыр дугайында президентиниң саналынга ол чөпшээрелин берип харыылаан.

ССРЭ-ге болгаш улус демократиязының чурттарынга удур АКШ-тың хоралыг ажыл-чорудулгазы

ВАШИНГТОН. (СЭТА). ССРЭ-ге болгаш улус демократиязының чурттарынга удур шпионч-үрегдекчи болгаш хоралыг ажыл-чорудулганы чоокку үеде АКШ-тың күштелдирер деп турарының дугайын америк парлалганың дыңнадыглары херечилеп турар.

Ол сорулга-биле, тускай «хосталга херектериниң талазы-биле эргелелди» түрүзүүрүн көрүп турар хоойлу төлевилелин чоокта чаа сенатка сенатор Дуглас киирген, оон сорулгазы болза ССРЭ-ге болгаш улус демократиязының чурттарынга үрегдекчи болгаш шпионч ажыл-чорудулганы калбартыры болуп турар. Шпионч болгаш үрегдекчи чорук кылырының ол төвү онза чугулага көрүп турар. Хоойлу төлевилелин ёзугаар ол төп болза АКШ-тың президентизиниң шуут удуртулгазынга турар болгаш аңаа чагырткан турар ужурлуг.

Ол эргелел оон ыңай «хуу азы чартык-хуу комиссияларның азы бөлүктерниң организацияларының» социалистиг чурттарга удур угланган үрегдекчи ажыл-чорудулгазын база акшаландырар. Хоойлу төлевилелин ёзугаар алырга, эргелелдиң удуртукчузу АКШ-тың төп разведка эргелелиниң удуртукчузу-биле болгаш АКШ-тың күрүне секретары-биле сырый кады ажылдажылгалыг ажылдаар ужурлуг. АКШ-тың саң министерствозунуң чанынга тускай фондуну тургузарын хоойлу төлевилели көрүп турар, ол фондудан эргелелдиң ажыл-чорудулгазынга чыл бүрүзүнде 20 миллион долларны үндүрүп берип турар.

Дугластың хоойлу төлевилели амгы үеде сенаттың көрүүшкүнүнде туруп турар.

Окинавада америк шериг эрге-чагыргаларның күчүлелдиг үүлгедиглери

ТОКИО. (СЭТА). «Асахи» солуннуң дыңнадыындан алырга, Окинавада америк командылал болза, шериг черлерин тургузары-биле тус черниң чурттакчыларының 225 муң цзюбу черин (бир цзюбу 0,99 га-биле деңниг) хураап алыр дугайында дужаалды июньнуң 4-те үндүрген. Бүдүн ай дургузунда үргүлчүлээн чугаалажыышкыннарның чорудулгазында америк шериг эрге-чагыргалар боттарының негелделеринге чер эдилекчилериниң чөпшээрелин чедип ап шыдаваан төлээде, олар күчүлелдиг хемчеглерни алыр деп шиитпирлээннер дээрзин дыңнадыгда чугаалап турар.

Окинаваның чер эдилекчилери удурланыышкынның медеглелин парлап үндүргеннер, ында болза АКШ-че ам чоруур деп турар премьер-министр Киси, орта чеде бергеш, ол айтырыгны президент Эйзенхауэр-биле тускай чугаалажып көрзүн деп негеп турар.

Француз солун чепсегленииишкинни дүжүрер айтырыгның талазы-биле барыын талакы күрүнелерниң чажыт чугаалажыышкыннарының дугайында

ПАРИЖ. (СЭТА). Амгы үеде Вашингтонда, Лондонда, Парижте, Оттавада болгаш Боннда чепсегленииишкинни дүжүрериниң дугайында айтырыг талазы-биле чажыт чугаалажыышкыннарны чорудуп турар деп «Фран-тирер» солуннуң даштыкы политика талазы-биле тайылбырлакчызы Шарль Ронсак бижээн. Ол чугаалажыышкыннарның сорулгазы болза Стассенниң Лондонга чедире берген америк планынга үндезилетингеш чепсегленииишкинни дүжүрер айтырыгның талазы-биле барыын талакы күрүнелерниң туруштарын чөпшээрештирери болуп турар.

Багдад керээзиниң чөвүлелиниң үшкү сессиязының ажылының доозулганы

КАРАЧИ. (СЭТА). Багдад керээзиниң чөвүлелиниң үшкү сессиязы июньнуң 6-да мында доозулган. Хуралдарның доозулганының соонда дыңнадыг үндүрген, ында ылангыя «чамдык чазактар багдад керээзинге идепкейлиг удурланырының политиказын чорудуп турар» деп демдеглээн.

Багдад керээзиниң Карачиге болгулаан хуралдары болза, оларның сорук киирикчилери «шериг хемчеглерин» күштелдирериниң айтырыын эң-не сонуурган турганнар болгаш экономиктиг айтырыгларны эң-не бичези-биле көрүп турганнар дээрзин көргүскен.

«Таймс оф Карачи» солуннуң дыңнадыындан алырга, чөвүлел болуунуң сөөлгү хуралынга шериг комиссиязының илеткелин бадылаан, ылангыя шериг планнаашкынының Багдадта туруп турар баттышкан штабының составын көвүдедир дугайында шиитпирни хүлээп алган. «Морнинг ньюс» солуннуң дыңнадыындан алырга, багдад керээзиниң хаара тудуп турар районунга аэродромнарны болгаш радарлыг тургузугларны тудар дугайында шиитпир база хүлээп алдынган.

Английның ийиги ядролуг чаза тевиишкини

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Юнайтед Пресс агентилелиниң Лондон корреспондентизиниң дамчыдып турары болза, Оожум океанда Рождества ортулуктуң районунга Англия май 31-де ийиги ядерлиг чаза тевиишкинни чорудкан.

АКШ-та ядролуг чепсектиң ийиги частыышкыны

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Юнайтед Пресс агентилелиниң дыңнадыын ёзугаар алырга, Невада штатка июньнуң 2-де ядролуг чепсектиң ийиги частыышкынын чорудкан.

Кызыл хоорай чыл бүрү сайзырап, кудумчулар асфальтылатынып, ыяш, чечек олуртулгазы калбарып турар. Мааңа херээженнер улуг рольдуг болуп турар. Хоорай чаагайжыдылгазында агроном Мария Егоренконуң бригадазы бүдүн гектар садты тарып өстүрген.

Чурукта: М. Г. Егоренконуң бригадазы сад ажаалгазында.

Фото С. Феоктистовтуу.

Редакцияга ЧАГААЛАР

Дүрген шиитпирлээр

Чадаана хоорайдан автомашина-биле Кызылче угландыр үнүпкен улус Бора-Хөлдүң Хараган ховузун таварып, ону көрүп эрттери албан. Ында сиген кезер шөл-даа, тарытынган болгаш келир чылдарның чажылдазынга андарып белеткээр шөлдер-даа Чөөн-Хемчик районнуң Сталин аттыг колхозунуң девискээри болур. Ооң-биле кады ында чайгы, күскү, кыштыкы, часкы одар черлери алзээн хөй хемчээлдии-биле чаптылган чыдар.

Чай боорга Хараганның чайгы одарларынга «Искра» колхоз-биле Сталин аттыг артельдиң хөй кодан малы кады-кожа чайлаар, кыш боорга Хараганның ол-бо талаларында дагларга, шаттарга бо-ла колхозтарның малчыннары кожа кыштаар. Күрүне актызы ёзугаар бодунда быжыглатынган черни одарга-даа, сиген кезер, тараа тарыыр шөлдерге-даа ажыглаары Сталин аттыг колхозтуң эргези болур. Ынчангаш сиген кезер, тараа тарыыр шөл, одарлар дээш Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артели-биле «Искра» колхозтуң удуртукчуларының база колхозчу малчыннарның аразында маргылдаа сөөлгү беш-алды чылдарның дургузунда үргүлчүлеп келген. Сталин аттыг колхозтуң баштаар чериниң даргазы эш С. Ревнюк колхозтуң девискээриниң шөлүн чөп ажыглаар дээш «Искра» артельдиң баштаар чериниң даргазы эш М. Доктугу-биле каш удаа чугаалажып, ортан малын үндүрерин негээрге, эш Доктугу удурланып, ук айтырыгны тообадавайн турар. Сталин аттыг колхозтуң кол тараалаң шөлү — Чаңгыс-Хадың ховузун эш Доктугу «Искраның» деп шаммап, ол орта чылдак каккаш, Хараганда малын чайлатпайн турар. Херек кырында Чаңгыс-Хадыңның тарылга шөлү-даа, сиген ховузу-даа Күрүне актызы ёзугаар Сталин аттыг колхозтуң болуп турары база-ла шынныг.

«Искра» көдээ ажыл-агый артелиниң үш кодан шээр малы Сталин аттыг артельдиң Хараганда сиген кезер шөлүн, бо чылын тарытынган тараазын чаза базып туруп берген. «Искра» колхозтуң малчыннары чыл бүрүде Сталин аттыг артельдиң девискээрин чаза бастырып, артельди сиген кезер шөлден когарадып келген.

Бо дугайы Чөөн-Хемчик райкүүскомга, СЭКП райкомунга билдиңгир. Район Совединиң сессияларынга, партия райкомунуң пленумнарынга болгаш чөвүлел хуралдарга санал бергеннер ол айтырыгны каш удаа көдүрүп келген. Ийи колхозтуң аразында маргылдаалыг айтырыг ур үениң иштинде үзе шиитпирлеттинмээн.

Күрүне актызы ёзугаар колхозка быжыглатынган черни кайы-бир колхоз ийикпе, азы албан чери кара-туразында аажылап, ажыглап болбас. Ындыг болганда Хараганда тарылга база сиген шөлдерин, одар-белчиирлерни Сталин аттыг колхозка чөвү-биле ажыгладыр дугайында дүрген шиитпирлээри негеттинип турар.

М. СЕВЕН,
«Шынның» корреспондентизи.

Колхозтуң электростанциязын доктаамал ажылдадыр

Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг колхозунуң электростанциязы доктаамал ажылдавайн келген, 25 эът күштүг локомобильди аңаа ажылдап турган механиктер өй-тап ажылдадып шыдавас турган. Механиктер үргүлчү солчуп турган. Ам бо чылын колхозта электростанциязын эки ажылдадып билир мергежилдиг механик чок.

Мурнунда ажылдап турган механиктерниң кайызы-даа ак-сеткилдиг ажылдавас кижилер болган, олар ажылга харыысалга чок, үргүлчү арагалаар, харын ажылын ээн каггаш үнүп чорутканнар. Колхоз баштаар чери болгаш МТС кадрларны шилип алыр, ажылга быжыктырар чорукче шыңгыы кичээнгейин салбаан. Ам электростанциязында ажылдап турар колхозчулар Седип, Бадыр-оол, пилорамада Ламажык олар локомобильди эки ажылдадып билбес, билиг куду болуп турар. Артель баштаар чери оларга боттуг дузалажырының хемчеглерин албаан.

Локомобиль күштүг одалгага бус кужу-биле ажылдаар, ындыг турбуже, колхоз аңаа оттулар четчир курагаг ыяшты баш бурунгаар белеткеп албайн, хүннүң-не удур ыяш сөөртүп турган. Ол ыяшты одап турганындан оон изиг улуг эвес турган, ынчангаш станция эки чырык берип шыдавас. Станцияга ол ыяшты эки кыпсып чадап турда-ла, кывар, чаар материалдар хөй чарыгдатынып турар.

Электростанцияны доктаамал ажылдадырын колхозчу амыдырал бодуу-ла негеп турар. Локомобильди эки ажылдадып билир механик, ында ажылдап турар кадрларның мергежилин бедидеринге улуг дузаламчы негеттинип турар. Курагаг ыяшты, кывар, чаар материалдарны четчири-биле белеткээри, оон-биле кады кудуктан суг үндүр сордурар насосту, пилораманы үрелиишкинге таварыштырбас дээш боттуг хемчеглерни алыры чугула.

Х. КАРА-ООЛ.

Редактор **Н. С. ШОЙГУ.**

КИНО

ТАНК БРИГАДАЗЫ

Чехословакияның «Шеригфильм» кино студиязының 1955 чылда Прагага үндүргени «Танк бригадазы» деп уран-чечен кино областың кино экраннарында үнүп эгелээн. Ол кинону 1957 чылда бистиң «Ленфильм» кино студиязы орус дыл кырынга үндүрген. Балтий далайдан Кара далай чедир шөйлү берген калбак фронтуга аткаарлап турар фашистиг өжелекчилерни Совет Армия Төрээн чуртундан маадырлыы-биле үндүр сывырып турар. Ынчан 1944 чылдың ноябрь үези турган. Ада-чурттуң Улуг дайынының калыг-берге хүннеринде Совет Эвилелинге тургустунган чех танк бригадазының солдаттары совет дайынчылар-биле кады араатанзаан фашистерни чылча шапкышаан, боттарының төрээн чурту — Чехословакияның кызыгаарынче чоокшулап бар чоруурлар.

Араатанзаан өжелекчилерни ниити күш-биле тиилеп базарының тулчуушкуннарынга удаа-дараа киржип келген чех танкистер дайын соонда эрге-чагырганы ажылчын ангының холунга чаалап алырын күзээнин база дайын мурнунда помещиктерге канчаар хөлечиктеп чораанын чугаалашпышаан, эрге-чагырганы помещиктерниң холунга арттырып болбас деп сүмелешкеш, ону канчап чедип алырын база дугуржуп ап турарлар.

Буржуаз чазактың Лондонга хоргадап чеде берген чамдык кежигүннери чех солдаттарның фронтуда байдалын билип алыр. Ынчангаш танк бригадазы улустуң ёзулуг шериниң үндезини болу бээриндөн коргуп турарлар. Танк бригадазының командири майор Сташектиң техника болгаш кижилер-биле дузалаар дугайында негелдезинге кандыг-даа харыы бербес.

Кадыр-бедрт черде тулчуушкуннарга танк кирип болбас деп шериг уставында бар-даа болза үениң чугулазын, барымдаалааш, бедик арттыы ажып, дайзынга хенертен халдаашкын кылыр деп шиитпирлеп алганын Сташек Совет Командылалдың ээлчеглиг хуралдарының бирээзинге медеглээр. Чех танкистер Совет Командылал чериниң бергени 16 танкыларны алгаш, дайзынны чылча шаварынга киржирлер. Танк бригадазының солдаттарының төрээн чуртун дүрген-не хостаар дээш маадырлыг демисежип турарынче кандыг-даа кичээнгей салбайн, харын танк шериниң уставын үреп, бедик даглыг черге тулчуушкунга киржип, техника болгаш кижи талазы-биле чидириглиг болган силер дээш Лондондан фронтуга келген буржуаз чазактың төлээлери Сташекти доңгудар.

Даштыкы чуртче дезе берген буржуаз чазак кежигүннериниң даалгазын ёзугаар штаб начальниги капитан Ренч бригада иштинге хоралакчы ажылды чорудуп турар. «Шериг улус кажан-даа политикадан дашкаар болур, политиктиг айтырыглар оларга солун эвес, коммунистерге черле бүзүреп болбас, солдаттарга коммунистерниң саалдарын халдадып болбас» деп, Сташекти ол сургап турар. Политажылдакчы лейтенант Томешти база политиктиг айтырыглар сонуургаарының орнунга, харын канчап чооп турагаш Лондонга барып, сагыш амыр «дыштаныр» дугайында бодаарын ол сүмелеп турар.

Совет Армияның кезээ Дукельск арты хостап алганда, ооң-биле кады чех танк бригадазы Чехословакияның кызыгаарынче кирипттер. Тулчуушкуннарның түңнелинде бригаданың танкылары ажыглалдан үне берген. Төрээн чуртун хостаарынга буржуаз чазак техника талазы-биле дузалаар боор деп солдаттар идегевишаан турар. Бригаданы тарадыр дугайында чазак чериниң дужаалы Сташекке келир. Политажылдакчы Томеш болгаш патриотчу солдаттар бригаданы өске-даа кезектерже таратпас дээш, солдаттарның дайынчы сагыш-сеткилин көдүрер дээш улуг ажылды чорудуп турар.

Бир эвес дайын ажылчын ангыга ажык чок төнер болза, солдаттарның амыдыралы дайын мурнундагызындан экижиревес деп олар ажыы-биле чугаалажып турарлар. Бисте чүге дузалавайн турар силер, дайын сөөлүнде эрге-чагырга кымның холунга кирерил? деп сержант Юрий Климков болгаш өскелерниң-даа айтырыгларынга фронтуга келген буржуаз чазактың төлээлери тодаргай харыы берип шыдаваан. Ооң соонда солдаттарның буржуаз чазакты, дайзынны көөр хөңнү чогу улам киткеп, дайын сөөлүнде эрге-чагырганы ажылчын ангының холунга алыр дээш дайында киржип турар бис деп олар чугаалажып турар.

Танк бригадазының дайынчылары Совет Эвилелиниң Кол Командылалындан дуза дилээр деп шиитпирлеп алыр. Дилегниң төлевилелин бижээш политажылдакчы Томеш, майор Сташекке чеде бээр. Сташек боданмышаан олурар. Боттарывыстың чаазавыс безин бисти сандан үндүрүп турда Совет Эвилели бистиң дилээвиске кандыг харыы бээр ирги деп ол боданып олурар. Биске дузалаарындан Совет Эвилели дадагалзаар деп бодай-дыр сен бе? деп Томеш айтырарга, Сташек, адыр ооң борта политиктиг айтырыг көдүрбейн көр дээш, шынап-ла биске дузалаар, ылангыя ниити херекке Совет Эвилели кажан-даа дадагалзавайн чораан, дузалаар-даа боор деп чугаалааш, дилегге адын салып бериптер.

Совет Командылал чери 160 танкыларны хүлээдип бээр. Бригада катап дайылдажыр болгаш Острава тулчуушкунунга киржир аргалыг болган. Хоорайже шаап халдаашкын үезинде капитан Ренч аткаарлаар дугайында өскерликчи дужаал бээр. Ыңдаа-даа танкистер тулчуушкунну уламчылап турар. А ол бодунуң танкызын тедирлендирип алгаш бар чорда, оон танкызы чылча шаптырар, боду дезерин оралдажып чорааш, граната частыышкынынга таварышкаш өлүр.

Бүгү-ле болдунар арганы херерлеп тургаш Совет Армияның кезектерин хоорайже киирбес дугайында фашист генерал дужаалды бээр. Совет Армияның шаап халдаашкынын чүнүң-биле-даа доктаадып болбас деп ол билгеш, боду дезе бээр. Араатанзаан дайзыннар дезип чоруурда турган хоорайларын өртедип, оон чурттакчыларын кам хайыра чок өлүрүп турар. Ылангыя Острава хоорайже кирер улуг көвүрүгнү буза тевискеш, Совет Армияның кезектерин эрттирбес дээш фашистер бүгү күжүн ынаар угландырар. Хоорайга турган партизаннарның дидим, чүреккир ажылының түңнелинде немец өжелекчилер улуг көвүрүгнү буза тепсип күш четпейн баар. Совет Армияның хоорайга чоокшулап келгенин билген партизан оол немецтерниң истеп сүрүүшкүнүнге таваржып, балыглатсадаа үнгеп, союп чораш дайзыннарның көвүрүгнү буза тепсиринге белеткээн сывырындызын үзе кезипкен.

Бо кино немец фашистиг өжелекчилерге удур демиселге кижи бүрүзүнүң чаңгыс эп сеткилдиин көргүзүп шыдаан. Кинода кол рольдарны ойнап турар артистер дайзынга удур демиселди ёзулуг көргүзүп шыдааннар.

Т. САРАЕВА.

Гимнастика шупту кижилерге

Спорттуң алдарлыг мастери Н. П. Серый кижиниң организминге күш-культура мергежилдерниң эки салдарының, гимнастиканың хевирлериниң, эмчи хыналдазының болгаш бот-хыналданың дугайын база гимнастика мергежилдериниң аргазының, кижиниң дадыгып быжыыныың дугайын, бодунуң «Гимнастика шупту кижилерге» деп брошюразында чугаалап турар.

Школа назы четпээн, биче болгаш ортумак школа назылыг уругларга, херээженнерге, а ол ышкаш улгады берген кижилерге гимнастиканың дузалыын автор демдеглээн.

Брошюраның бир бөлүүнде гантельдиг гимнастика дугайы бижиттинген. Автор ону чылдан өвээш эвес үеде эртенги гимнастика кылып келген, кадыкшыырак оолдарга болгаш эр кижилерге сүмелеп турар. Гантельдиг мергежилдер эгиннерниң, хөректиң ижинин, буттарның, шыңган эъттерин сайзырадып, кижини күштүг, быжыг болдурар. Гантельдиг гимнастиканы 15 хардан эгелеп кылып болур. Гантельдер көдүрер шимчээшкинни бичии оолдар 1 килограммдан, а 18-тен 40 харга чедир назылыг эр кижилер—2—2,5 килограммдан эгелээр болза эки.

Хүннүң кылыр эртенги гимнастикадан ангыда шупту кижилерге өлээн нарын немелде шимчээшкиннерниң хевирлери бажыңга болгаш арыг агаарга кылырын база сүмелеп турар.

Тыва областың санитар-чырыдыышкын бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң — 3—88, харыысалгалыг секретарьның, культура болгаш амыдырал килдизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый килдистериниң 8—68, чагаа килдизиниң база бухгалтерияның 3—65.

ТС—00191. Культура эргелелиниң типографиязы.